

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vliv konfucianismu na korejskou společnost a její hierarchické uspořádání

The Influence of Confucianism on Korean Society and Its Hierarchical Structure

OLOMOUC 2019

Kateřina Koudelová

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Blanka Ferklová, Ph. D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla veškeré použité
prameny a literaturu.

V Olomouci dne:

Podpis:

Anotace

Ve své bakalářské práci se zabývám vlivem konfucianismu na korejskou společnost, hierarchické uspořádání, mentalitu, morálku, společenská pravidla a další aspekty korejské kultury. Hlavním cílem mé práce je prozkoumat ty oblasti korejské kultury, na které mělo konfuciánské učení zásadní vliv.

V úvodu se věnuji základní charakteristice konfucianismu samotného. Následující část je věnována historii konfucianismu a představení neokonfucianismu, který ve formování korejské společnosti hrál zásadní roli a po jehož poznání bychom mohli být schopni Korejcům lépe porozumět.

Pro lepší představu a dokonalejší pochopení korejské společnosti a způsobu, jakým v ní lidé jednají, jsou uvedeny rovněž konkrétní příklady společenských pravidel, morálních zásad, tradic a projevů, které z konfucianismu vycházejí a se kterými se můžeme setkat i v soudobé korejské společnosti.

Počet stran: 59

Počet znaků včetně mezer: 102 320

Počet titulů použité literatury: 59

Klíčová slova: konfucianismus, čínská filosofie, asijská náboženství, korejská kultura, korejská historie, ctnosti, mezilidské vztahy, neokonfucianismus, společenská hierarchie, morální principy, úcta, vzdělání, postavení žen, tradice, zvyky, rodina, pracovní prostředí, Severní Korea

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí své bakalářské práce, vážené paní doktorce Blance Ferklové, za ochotu, trpělivost, vstřícnost, spolupráci a cenné rady, díky kterým jsem byla schopna tuto práci dokončit.

Obsah

Ediční poznámka	6
Úvod.....	7
1. Charakteristika konfucianismu	8
1.1. Definice konfucianismu	8
1.2. Vznik konfucianismu v historicko-společenském kontextu.....	9
1.3. Hovory – reprezentativní dílo konfuciánského myšlení	11
2. Konfuciovo učení a konfuciánská filosofie	11
2.1. Cíl konfucianismu	11
2.2. Ústřední ctnosti konfucianismu	12
2.3. Pět základních vztahů konfuciánské společnosti.....	14
3. Historie a vliv konfucianismu v Koreji	16
3.1. Počátky konfucianismu v Koreji	16
3.2. Období Korjo	17
3.3. Neokonfucianismus	18
3.4. Dynastie Čoson a nová společenská hierarchie.....	19
3.5. Postavení žen za dynastie Čoson.....	22
3.6. Odraz konfucianismu v literární tvorbě	24
4. Stopy konfucianismu v soudobé korejské společnosti	26
4.1. Hierarchie.....	26
4.1.1. Podřízení mladšího staršímu.....	27
4.1.2. Podřízení ženy mužovi.....	27
4.1.3. Hierarchie uvnitř rodiny	28
4.1.4. Postavení přátel.....	31
4.1.5. Firemní politika	32
4.2. Vzdělávání	36
4.3. Zachování tváře a tradic.....	41
4.4. Odraz konfucianismu v Severní Koreji.....	45
Závěr	48
Resumé.....	51
Seznam použitých zdrojů	52

Ediční poznámka

V práci je k přepisu korejských pojmů a jmen použita česká populární transkripce, a to z důvodu zjednodušeného systému zaznamenávání korejských písmen, který je pro běžného českého čtenáře přehlednější a zároveň mu umožňuje přečíst korejský termín podobně.

Pro přepis čínských pojmů je použita standardní česká transkripce, aby bylo českým čtenářům umožněno vyslovit čínské výrazy podobně bez zvláštních znalostí čínského jazyka.

Cizojazyčné pojmy, se kterými se v českém prostředí běžně nesetkáváme, jsou psány kurzívou.

Asijská jména jsou uváděna v následujícím pořadí – příjmení a jméno.

Úvod

Ač patřila Jižní Korea po skončení korejské války k nejchudším státům světa, který byl závislý na zahraniční potravinové pomoci, v současné době stojí podle agentury Bloomberg na prvním místě v žebříčku nejnovativnějších zemí světa.¹ O ekonomickém úspěchu této země se tak často hovoří jako o Zázraku na řece Han. Z výrobce levných produktů se během pár desetiletí Korea vyvinula ve výrobce vlastních technologií a značek, a to zejména z elektronického a automobilového průmyslu.²

Mezi její další nejvýznamnější exportní položky patří například i strojní zařízení a vybavení továren, optické a zdravotnické přístroje, lodě a ostatní plavidla, železo s ocelí a další.³

Po bližším kontaktu se západem se Korejská republika stala vyspělým moderním státem sledujícím a přejímajícím řadu prvků z jiných kultur, který se aktivně přizpůsobuje světovým trendům a tím se zapojuje do ústředního globálního dění.

Její kultura a tradice však vychází z dlouhé historie země, ve které byla silně ovlivněna buddhismem a konfucianismem. Tento vliv se výrazně projevil zejména při utváření pravidel, morálních zásad a principů.

Přestože se Korea otevřela světu, nebrání se myšlenkám z jiných kultur a v řadě kdysi striktně dodržovaných pravidel došlo k značnému uvolnění nebo proměně, velká část tradic a charakteristických rysů korejské kultury, které vychází z konfucianismu, zůstává zachována.

Konfucianismus se tedy výrazně podílel na utváření současné podoby korejské kultury a společnosti, která klade velký důraz zejména na společenskou hierarchii a ty oblasti kultury, které jí v jejím rámci mohou zajistit dobré umístění.

---

¹ MATĚJKOVÁ, Kristýna. Žebříček nejnovativnějších ekonomik světa. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-66443560-zebricek-nejnovativnejsich-ekonomik-sveta-cesko-poskocilo-nejrychleji-ze-stredni-evropy-presto-dopadlo-hure-nez-polsko-ci-nemecko>

² HOLLMANN, Viktor. *Korea - zázrak na řece Han*. Dostupné z: <https://modernirizeni.ihned.cz/c1-40245060-korea-zazrak-na-rece-han>

³ *Korejská republika: Zahraniční obchod a investice*. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/korejska-republika-zahranicni-obchod-a-investice-18783.html>

1. Charakteristika konfucianismu

1.1. Definice konfucianismu

Konfucianismus byl původně chápán jako životní cesta, jež zároveň představovala světový názor, společenskou etiku, politickou ideologii i náboženskou tradici, kterou zejména obyvatelé Číny následovali po více než dvě tisíciletí. Jeho současné časté zařazování mezi světová náboženství⁴ se nezdá stává předmětem kritiky, a to z toho důvodu, že není bezvýhradně ztotožňován s náboženskou vírou ani se vysloveně jako jiná náboženství neváže k transcendentním představám či zkušenostem. „*Náboženství je reálný, životní, osobní vztah člověka k transcendentní zkušenosti.*“ (Štampach 1992, s. 10)

I když si konfucianismus vztahů k nadpřirozenému světu v zásadě nevšímá, jeho nedílnou součástí je úcta projevovaná již zesnulým předkům, se kterou se pojí nejrůznější formy rituálů a obřadů,⁵ a tak časté zmiňování konfucianismu v rámci výuky náboženství není zcela bezdůvodné. Náboženský aspekt v sobě rovněž ukrývá termín *tchien* 天 (korejsky 천 *čchon*) neboli Nebesa, jež jsou důležitou koncepcí čínské filozofie, a to zejména konfucianismu. Nebesům byly poskytovány nejrůznější oběti jako nejvyššímu bohu a jako pánovi ostatních božstev a duchů, a byla brána jako síla kontrolující svět, a to včetně společnosti a státu.⁶

Podle Petry Andělové a Heleny Heroldové, nelze ale u Konfucia, čínského učence a hlavního myslitele konfucianismu, hovořit o prohlášení za boha, jako tomu bylo například v případě Buddhy, ani o existenci církve.⁷ Podle nich lze konfucianismus nejuvýstižněji charakterizovat „*jako soubor myšlenek a názorů, etický a filosofický kodex, návod na správný život pozemský a jeden z pilířů čínské civilizace a nepochybně i čínské politické kultury.*“ (Andělová a Heroldová 2005, s. 69)

⁴ LIŠČÁK, Vladimír. *Konfucianství od počátků do současnosti: dějiny, pojmy, osobnosti*. s. 13

⁵ JANOŠ, Jiří. *Japonsko a Korea: dramatické sousedství*. s. 154

⁶ THEOBALD, Ulrich. Tian 天, Heaven. Dostupné z:

<http://www.chinaknowledge.de/History/Myth/personsheaven.html>

⁷ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s. 79

Konfucianismus bývá rovněž popisován jako učení, a to především proto, že sami Číňané označení „konfucianismus“ vůbec neužívají a jejich pojmenování se k osobě Konfucia ani nijak nevztahuje. Příslušný termín užívaný Číňany je *žu-tiao* 儒教 (korejsky 유교 *jugjo*), což znamená „nauka vzdělanců, literátů.“⁸ Často se, jak uvádí Liščák, můžeme také setkat s čínským termínem *žu-tia* 儒家 (korejsky 유학) a jeho častým překladem „škola učenců“.⁹

1.2. Vznik konfucianismu v historicko-společenském kontextu

Za zakladatele konfucianismu je považován čínský filosof a pedagog Kchung Čchiou 孔丘 (kor. 공자 *Kongdža*) narozený r. 551 př. n. l., který je na západě známý pod jménem Konfucius, což je latinizovaná forma jeho jména vzniklá z čínské podoby Kchung fu-c' 孔夫子 znamenající „Mistr Kchung.“¹⁰ Žil v chaotické době s nestabilními politickými poměry během období Jar a podzimů,¹¹ kdy nastal úpadek moci tradiční dědičné aristokracie. Tehdy k mnoha krvavým bitvám a vzájemnému obsazování, jež nakonec vyvrcholily v éru označovanou jako období Válčících států, jejíž brutální boje byly důsledkem sporů mezi tehdejšími sedmi hlavními navzájem si konkurujícími čínskými státy.¹²

Dynastie Čou, do níž obě tato období spadají, se tak vyznačovala politickým chaosem a cestou od centralizované monarchie k decentralizované státní správě a nakonec k myšlence centralizované imperiální vlády.¹³ Pod tíhou chaosu byla přirozenou reakcí lidí touha po „zlatých starých časech“ zahrnující představu silné ústřední vlády a cestu, která povede k znovunastolení míru a řádu. Díky tomu došlo k formování tradičního čínského myšlení a rozvoji kultury, jejíž součástí je i oblast

---

⁸ JANOŠ, Jiří. *Japonsko a Korea: dramatické sousedství*. s. 155

⁹ LIŠČÁK, Vladimír. *Konfucianství od počátků do současnosti: dějiny, pojmy, osobnosti*. s. 13

¹⁰ Tamtéž. s. 183

¹¹ Dynastie Čou byla nejdéle běžící dynastií v Číně. Od r. 1122 do r. 771 př. n. l. o ní hovoříme jako o Západní Čou a od r. 770 do r. 221 př. n. l. o Východní Čou, která se ještě dělí na období Jar a podzimů trvající od r. 770 do r. 476 př. n. l. a období Válčících států běžící od r. 475 do r. 221 př. n. l. Název období *Jar a podzimů* je odvozený od kroniky státu Lu, která nese název *Letopisy jar a podzimů* a jejímž editorem byl údajně sám Konfucius.

¹² WATKINS, Thayer. *The Warring States Period of Ancient China 480 BCE to 221 BCE*. Dostupné z: <http://www.sjsu.edu/faculty/watkins/warringstates.htm>

¹³ GALE, Thomson. Chou Dynasty. Dostupné z: <https://www.encyclopedia.com/history/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/chou-dynasty>

filozofie. Proto se o konci období Jar a podzimů a následné éře Válčících států často hovoří jako o „zlatém věku čínské filozofie.“¹⁴

Přestože mnohé zdroje označují Konfucia za zakladatele konfucianismu, ve skutečnosti jím on sám nebyl.¹⁵ Jeho záměrem nebylo založit nové náboženství, ale snažil se interpretovat a oživit staré náboženství dynastie Čou.¹⁶ „Pravil Mistr: Podával jsem dále, čemu jsem se naučil, aniž jsem sám něco vymyslel. Byl jsem věren mužům starověku a miloval jsem je...“ (Konfucius, VII. 1.) Ohlížel se zpět do minulosti, konkrétně do doby zakládajících osobností této dynastie, králů Wena a Wua a Čouského vévody¹⁷, se záměrem upozorňovat na moudrost a předávat učení těchto mudrců minulosti, avšak nakonec r. 479 př. n. l. zemřel, aniž by byl sám schopný své učení prosadit.¹⁸ Po jeho smrti bylo učení nadále šířeno a rozvíjeno jeho žáky, ale výsledkem toho bylo, že se konfucianismus stal jen jedním z mnoha filozofických směrů, které mezi sebou v té době soupeřily o dominantní postavení. *Výstižně bývá toto období charakterizováno jako éra soupeření „sta škol“, z nichž se každá snažila poskytnout návod na ukončení tehdejšího chaosu a k nastolení pevného řadu.“* (Janoš 2007, s. 157)

Ze značného množství vzniklých filozofických škol a směrů se nakonec pouze šest stalo součástí S'-ma Tchanovi¹⁹ klasifikace filozofických škol, která se stala nejznámější klasifikací starověkého čínského myšlení používanou dodnes.²⁰ Tato klasifikace, známá jako Šest filozofických škol, zahrnuje následujících šest směrů: 1. jin-jangovou školu; 2. školu konfuciánů; 3. školu mohistů; 4. školu jmen, pod kterou se řadí sofisté; 5. školu právníků a 6. školu cesty, kam spadají taoisté.²¹

---

¹⁴ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s. 71

¹⁵ History of Confucianism. Dostupné z: www.religionfacts.com/confucianism/history

¹⁶ Confucianism. Dostupné z: <https://asiasociety.org/education/confucianism>

¹⁷ Wen-wang, který vládl v letech 1100-1050 př. n. l a jeho syn Wu-wang, vládnoucí v letech 1046-043 př. n. l. jsou králové panující za dynastie Čou v starobylé Číně vyznačující se dobrosrdečným a ctnostným chováním. Wu-wang je podobně jako jeho otec konfuciánskou školou považován za panovníka neobyčejné ctnosti. Tito dva panovníci se stali spolu s Wu-wangovým mladším bratrem, Čouským vévodou, který byl rovněž klíčovou politickou a vojenskou osobností při zakládání dynastie Čou, synonymem vzoru ctnosti.

¹⁸ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s. 72

¹⁹ S'-ma Tchan 司马谈 byl raný čínský historik, který pracoval na prvních kompletních dějinách Číny. Tuto práci, známou jako *Zápisky historika*, po jeho smrti dokončil jeho syn. V poslední kapitole je zachována jeho esej o šesti filozofických školách, kde se přiklání spíše na stranu taoismu než konfucianismu.

²⁰ Šest filozofických škol. Dostupné z:

https://wiki.cinstina.upol.cz/index.php/%C5%A0est_filozofick%C3%BDch_%C5%A1kol

²¹ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s. 71

1.3. Hovory – reprezentativní dílo konfuciánského myšlení

O Konfuciovi existuje nespočet příběhů, z nichž většina je ale jen pouhou legendou. Jeho učení a základní myšlenky se nám dochovaly prostřednictvím knihy Hovory, čínsky *Lun-jü* 论语, sepsané jeho studenty po jeho smrti.²² Z důvodu toho, že je v této knize pořadí kapitol zcela náhodné bez nějakého logického propojení a některá hlavní témata se v nich opakují, předpokládá se, že dílo je kolektivní prací několika lidí.²³ Přesto jsou Hovory považovány za nejpřesnější a nejkompletnější dílo o Konfuciově učení, a proto jsou konfuciánskou školou vnímány jako ústřední spis. Tuto pozici si udržely po celou dobu trvání konfuciánské tradice. Později s příchodem neokonfucianismu význam tohoto díla ještě nabral na velikosti, neboť se stalo součástí oficiálního souboru, tzv. Čtyř knih²⁴, který je tvořen čtyřmi vybranými texty²⁵ představujícími jádro výuky konfucianismu. Svou významnou pozici jakožto hlavní části čínského vzdělání si Hovory udržely až do tvorby Čínské republiky a příchodu reformy, které zrušily císařské zkoušky, při nichž byla jejich důkladná znalost vyžadována.²⁶ Obdobné zkoušky 과거 kwago se pořádaly i v Koreji.

2. Konfuciovo učení a konfuciánská filosofie

2.1. Cíl konfucianismu

Konfuciovo učení usiluje o vnesení striktně daných pravidel chování do lidské společnosti, a to s předpokladem, že jejich přesné dodržování napomůže k dosažení úrovně mravní spravedlnosti zajišťující stabilní a spravedlivý společenský pořádek vedoucí k vytvoření harmonické společnosti²⁷ s jasně danými úlohami jejích členů. „*Již dříve než dva tisíce let usilují konfuciáni ve východní Asii o harmonické uspořádání společnosti, což podle nich mimo jiné znamená i to, že by ve všem měl být úhledný pořádek. Každý člověk (ale přirozeně i zvíře, strom, atd.) má své místo, a tím je určeno,*

---

²² JANOŠ, Jiří. *Japonsko a Korea: dramatické sousedství*. s. 156

²³ The Analects of Confucius: Information about the Analects of Confucius. Dostupné z: <http://www.confucius-1.com/analects/>

²⁴ LIŠČÁK, Vladimír. *Konfuciánství od počátků do současnosti: dějiny, pojmy, osobnosti*. s. 224

²⁵ Soubor Čtyři knihy tvoří Hovory, Velké učení, Cesta středu a Meng- c'.

²⁶ The Analects of Confucius: Information about the Analects of Confucius. Dostupné z: <http://www.confucius-1.com/analects/>

²⁷ LIŠČÁK, Vladimír. *Konfuciánství od počátků do současnosti: dějiny, pojmy, osobnosti*. s. 180

jak se má chovat k okolnímu světu a jak se tento svět bude chovat k němu. (Janoš 2007, s. 153)

Aby mohlo dojít k naplnění snah konfucianismu o vytvoření uspořádané společnosti, bylo třeba se zaměřit na kvalitu mezilidských vztahů, které měly pro Konfucia ústřední význam. K jejich zlepšení bylo zapotřebí, aby lidé, respektive muži²⁸, dodržovali určité ctnosti, jež byly předpokladem k jejich transformaci na tzv. ušlechtilého člověka, čín. *tün-c'* 君子, který by pozvedl úroveň mezilidských vztahů a naplnil tak cíle konfucianismu.²⁹ „*Pomocí řádného studia klasických spisů a striktního dodržování pravidel chování a obřadů, včetně uctívání předků, může tün-c' dosáhnout úrovně mravní spravedlnosti, která pak zajistí stabilní a spravedlivý společenský pořádek.*“ (Liščák 2013, s. 396)

Ušlechtilý člověk toto řádné studium, veškeré vzdělávání se a sebezdokonalování pak vykonává ku prospěchu celé společnosti, bez ohledu na vlastní úspěch či zisk, a koná tak za všech situací bez rozporu s principem spravedlnosti *i* 義, jež je jednou z hlavních ctností.³⁰

2.2. Ústřední ctnosti konfucianismu

Konfuciánské mravní zákony jsou popsány jako lidské, mohou být praktikovány všemi členy společnosti a je pro ně charakteristická podpora ctností. Během dynastie Chan³¹ vybrali konfuciánští učenci podle zděděné tradice 5 základních ctností, mezi které patří lidskost *žen* 仁, slušnost *li* 禮, spravedlnost *i* 義, loajalita *sin* 信 a moudrost *č'* 智.³²

Lidskost *žen* 仁 může být interpretována i jako dobro, shovívavost, vlídnost, láska, soucit či třeba laskavost. Představuje tedy jakousi mravní dokonalost, a protože konfucianismus předpokládá, že člověk je svou přirozeností dobrý a veškeré zlo pramení z jeho nevědomosti, lze si tuto ctnost osvojit, pěstovat ji a zdokonalovat.³³ Lepší představu o obsahu tohoto pojmu získáme z významu jednotlivých částí, ze

---

²⁸ Konfucius i jeho následovníci se zaměřovali vždy jen na muže.

²⁹ JANOŠ, Jiří. *Japonsko a Korea: dramatické sousedství*. s. 156

³⁰ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s. 76

³¹ Dynastie Chan trvala od r. 206 př. n. l. do r. 220 n. l. V letech 9 – 25 n. l. její trvání nakrátko přerušila dynastie Sin.

³² RUNES, Dagobert D. *Dictionary of philosophy*. s. 338

³³ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s.75

kterých se ideogram *žen* 仁 skládá. Samotný znak tvoří dvě složky, z nichž první 人 nese význam „člověk“ a druhá 二 význam „dva“. Společně tak představují vztah dvou lidí a naznačují, jak by spolu dva lidé měli jednat.³⁴ Učení konfucianismu lze převážně brát jako nauku o vztazích člověka se vším ostatním a *žen* 仁 je ctností, která pak charakterizuje hloubku těchto vztahů.³⁵

Vzhledem k tomu, že pro konfucianismus je charakteristická úcta k předkům spojená s různými obřady a rituály a náprava společnosti podle konfucianismu měla být provedena návratem k pravidlům dřívějším, není divu, že další ctností, která je vnímána jako jedna z hlavních, je právě *li* 禮 překládaná různými způsoby, mezi které patří například rituální obřady, slušnost, morálka, etiketa, zvyky nebo třeba i náležité chování či dodržování tradiční etikety. Ve všech případech termín *li* 禮 odkazuje na řadu lidských aktivit a projevů slušnosti, které je posilují a podporují. Z konfuciánského hlediska obecně platí, že tyto činnosti a postoje podporují mír, harmonii a správné řízení společnosti.³⁶

Podle Konfucia spolu lidskost *žen* 仁 a obřad *li* 禮 úzce souvisejí a jsou to dva aspekty koncepce lidskosti.³⁷ K *li* 禮 a *žen* 仁 se připojilo ještě *süe* 學, termín představující učení. Již zmíněný tzv. ušlechtilý člověk *t'ün - c'* 君子 je ztělesněním těchto tří hodnot a Konfucius jím míní vládce či pravého aristokrata, který je v opozici s nicotným člověkem označený termínem *siao-žen* 小人.³⁸

Ještě přesnější představu ušlechtilého člověka podle konfuciánského učení získáme z ctnosti *i* 義, jež je nejčastěji překládána jako „správnost“ či „spravedlnost.“ Jejím obsahem je jakýsi smysl pro to, co je správné a pro mravní povinnosti, což je další z charakteristických rysů *t'ün-c'* 君子, který ji podle Konfucia považuje za podstatu. Již zmíněný obsah pojmu *i* 義 je pak spojován i s obřadností *li* 禮 a společně vyznačují obrys konfuciánské morálky. Nicotný člověk *siao-žen* 小人 se zaměřuje na cokoli, co mu

---

³⁴ EPPS, Henry. *The Universal Golden Rule: A Philosopher Perspective*. s.14

³⁵ LIŠČÁK, Vladimír. *Konfuciánství od počátků do současnosti: dějiny, pojmy, osobnosti*. s. 30

³⁶ CONTRIBUTORS, New World Encyclopedia. *Li (rites)*[online]. Dostupné z: [http://www.newworldencyclopedia.org/p/index.php?title=Li_\(rites\)&oldid=701943](http://www.newworldencyclopedia.org/p/index.php?title=Li_(rites)&oldid=701943)

³⁷ LIŠČÁK, Vladimír. *Konfuciánství od počátků do současnosti: dějiny, pojmy, osobnosti*. s. 31

³⁸ Tamtéž. s. 396

přinese prospěch, tedy na *li* 利,³⁹ zatímco ušlechtilý člověk *t'ün-c'* 君子 se vždy zaměřuje na *i* 義, tedy na to, co je správné.⁴⁰

Další mravní kategorií charakterizující *t'ün-c'* 君子 a jednou z praxí lidskosti *žen* 仁 je *sin* 信, termín, který Konfucius často užíval a který klade důraz na věrohodnost slov. Termín je sice jednoduše překládán jako „důvěra“ či „důvěryhodnost“, ale samotný znak se skládá ze dvou složek, nesoucích význam člověk 人 a mluvit 言, a tak lze obsah termínu *sin* 信 interpretovat jako „být věrohodný ve svých slovech,“ čili „mluvit pravdivě.“ Konfucius při svém učení kladl na *sin* 信 veliký důraz a zařadil jej mezi čtyři věci, které spolu s vzdělaností, správným chováním a oddaností, byly předmětem jeho pedagogické činnosti.⁴¹ „Mistr učil čtyřem věcem: vzdělání, řízení záležitostí, věrnosti představeným a plnění slova.“ (Konfucius, VII. 24.)

Poslední z pěti základních ctností je *č'* 智 představující učenost, moudrost, či vědění, ale spíše než souhrnem znalostí je jí myšlen poznávací proces⁴², a proto se můžeme setkat i s překlady jako „úsilí o poznání a vědění.“⁴³

Ctností, jež konfuciáni považují za důležité, je nespočet, a ne vždy se shodují ve výčtu těch vůbec nejdůležitějších. Například *Čouské obřady*, jeden ze tří starověkých konfuciánských klasických textů,⁴⁴ vyjmenovávají 6 ctností, mezi které kromě lidskosti *žen* 仁, moudrosti *č'* 智, spravedlnosti *i* 義 najdeme i mudrctví *šenk* 聖, oddanost *čung* 忠 a harmonii *che* 和.⁴⁵

2.3. Pět základních vztahů konfuciánské společnosti

Výše zmíněné ctnosti působí ve vztazích mezi lidmi. Jak již bylo zmíněno, Konfucius považoval kvalitní mezilidské vztahy za vůbec jeden z nejpodstatnějších předpokladů uspořádané a harmonické společnosti. K tomuto tématu se váže snad vůbec nejznámější Konfuciovo pravidlo, které by k jejímu chodu mělo přispět. „*C'-kung se tázal řka: Je nějaké rčení, podle něhož by bylo možno jednat až do konce života? Pravidl*

³⁹ V tomto případě se termínem *li* 利 nemyslí obřadnost, ale vysloveně prospěch či zisk, který je označován rovněž jako „li“.

⁴⁰ LIŠČÁK, Vladimír. *Konfuciánství od počátků do současnosti: dějiny, pojmy, osobnosti*. s. 141

⁴¹ Tamtéž. s. 296

⁴² LIŠČÁK, Vladimír. *Konfuciánství od počátků do současnosti: dějiny, pojmy, osobnosti*. s. 55

⁴³ JANOŠ, Jiří. *Japonsko a Korea: dramatické sousedství*. s. 156

⁴⁴ Zhouli. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Zhouli>

⁴⁵ LIŠČÁK, Vladimír. *Konfuciánství od počátků do současnosti: dějiny, pojmy, osobnosti*. s. 357

Mistr: Snad rčení o ohleduplnosti: „Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim.“ (Konfucius, XV. 23.) Tímto tématem se pak zabývají i další odstavce Konfuciových Hovorů, a to konkrétně 15. odstavec 4. kapitoly⁴⁶ nebo například 2. odstavec 7. kapitoly.⁴⁷

Aby mohlo dojít k zajištění společenského pořádku mezi členy společnosti, kteří se ocitají v mnoha různých vztazích, je třeba nejen výše zmíněná ohleduplnost, ale také, aby každý dobře znal své místo a plnil společenská očekávání s ním spojená.⁴⁸ „*Kníže Ťing z Čchi se tázal Mistra Kchunga na vládu. Mistr Kchung odpověděl řka: Nech kníže knížetem, ministra ministrem, otce otcem a syna synem. Kníže pravil: Výborně! Vždyť opravdu, když není kníže knížetem, ministr ministrem, otec otcem a syn synem, člověk by mohl mít před sebou mísu prosa, a přece nevědět, bude-li živ, aby je snědl.*“ (Konfucius, VII. 11.)

Konfucius si potřeby určení postavení jednotlivých účastníků vztahů ve společnosti byl plně vědom, a tak mezi lidmi vymezil pět základních vztahů, mezi které patří: vztah oddanosti syna vůči otci, vztah poslušnosti mezi poddaným a vladařem či jednoduše mezi každým podřízeným a jeho nadřízeným, vztah podřízenosti mezi ženou a manželem, vztah úcty mladšího ke staršímu a vztah důvěry mezi přáteli. Poslední vztah, tedy vztah důvěry mezi přáteli, se jako jediný týká dvou rovnocenných partnerů. Subjekty ostatních vztahů jsou v nadřízeném či podřízeném postavení. Konfucius klade také důraz na pochopení oboustrannosti těchto vazeb. Pokud tedy děti mají ctít své rodiče či podřízení nadřízeného, je rovněž třeba, aby si i společensky nadřazená osoba byla vědoma svých povinností vůči té podřazené. Například rodiče mají povinnost pečovat o děti, jež je ctí stejně tak, jako panovník musí pečovat o svůj lid, který k němu vzhlíží a uznává jej.⁴⁹

Obecně je podřízený subjekt povinován nadřízenému ctnostmi *sin* 信 a *čung* 忠, loajalitou a oddaností, zatímco jednání nadřízeného subjektu svazovaly ctnosti *žen* 仁

---

⁴⁶ „Pravil Mistr: Šene! Moje Cesta má jednu nit, která jí zcela probíhá. Pravil Mistr Ceng: Ano. Když Mistr odešel, tázali se žáci řkouce: Co tím mínil? Pravil Mistr Ceng: Cesta našeho Mistra je prostě tato: věrnost a ohleduplnost.“ (Překlad J. Průšek)

⁴⁷ „Žan Jung se tázal na Dobro. Pravil Mistr: Jednej mimo dům, jako by byl přítomen vzácný host. Jednej s prostým lidem, jako bys konal důležitou oběť. Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim. Pak nebude vůči tobě nenávisť, ať řídíš stát nebo rodinu. Žan Jung pravil: Ač nejsem chytrý, prosím, abych tato slova směl vtělit v činy.“ (Překlad J. Průšek)

⁴⁸ FEUCHTWANG, Stephan (2016), *Chinese religions*. s. 143–172

⁴⁹ JANOŠ, Jiří. *Japonsko a Korea: dramatické sousedství*. s. 153, 156

a *i* 義, čili s podřízeným musel jednat lidsky a spravedlivě. V rámci pěti základních vztahů je pak podle stupně poslušnosti a přísnosti hierarchického uspořádání vztah otce se synem považován za vůbec ten nejvyšší a vyžaduje téměř bezpodmínečnou a bezvýhradnou poslušnost.⁵⁰ Váže se k němu další důležitá ctnost označovaná termínem *siao* 孝 často překládaným jen jako „synovská oddanost a úcta k rodičům“. Jde však o zjednodušený překlad a tato ctnost se týká úcty dětí obou pohlaví k rodičům.⁵¹

Rodina v čínské i korejské společnosti představuje základní stavební kámen. K nastolení pořádku a řádu vedoucím k harmonickým vztahům muselo proto dojít i v jejím rámci, a tak i ona musela respektovat hierarchické uspořádání a odstupňovanou intenzitu podřízenosti, která z pěti základních vztahů vyplývá. Postavení dědečka pak téměř odpovídalo postavení panovníka v celonárodním kontextu.⁵²

3. Historie a vliv konfucianismu v Koreji

3.1. Počátky konfucianismu v Koreji

Konfucianismus se na Korejský poloostrov pravděpodobně poprvé dostal ve 4. století n. l., a to do tehdejšího státu Kogurjo, podle legendy založeného r. 37 př. n. l., jako součást čínské vzdělanosti. V tomto období však konfucianismus nesehrál na Korejském poloostrově téměř žádnou roli ani se nijak výrazně nepodílel na vývoji státu.⁵³

Po přijetí buddhismu jako prostředku řízení lidí začala za účelem udržení aristokratického společenského řádu a k utvoření jednotné společnosti klást Tři království⁵⁴ důraz i na přijetí konfuciánské morálky a v období Sjednocené Silla⁵⁵ v roce 682 již bylo založeno Státní konfuciánské učiliště, což byl jeden z výsledků soupeření konfucianismu s buddhismem. Díky této instituci pak podle čínského vzoru dochází v roce 788 k zavedení státního systému zkoušek pro výběr vládních úředníků, jehož

⁵⁰ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s. 82, 84

⁵¹ LIŠČÁK, Vladimír. *Konfucianství od počátků do současnosti: dějiny, pojmy, osobnosti*. s. 290

⁵² ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s.: 79

⁵³ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s. 89 - 90

⁵⁴ Tři království: Kogurjo, Päkče a Silla, byly státy rozprostírající se na Korejském poloostrově a Mandžusku od 1. století n. l. až do 7. st. n. l. Kromě nich se na tomto území nacházela i další menší království.

⁵⁵ Označení pro království Silla po pádu království Päkče v roce 660 a konečné porážce Kogurja v roce 668. Označení Sjednocená Silla tedy zahrnuje období mezi roky 668 a 935.

hlavním kritériem měla být konfuciánská vzdělanost, nikoli příslušnost k „systému kostí“.⁵⁶ V tomto období již nastávají změny v hierarchickém uspořádání společnosti, neboť konfucianismus stál v protikladu k hodnotám tohoto tradičního „systému kostí“ i proti buddhistickému učení, jež mu bylo oporou. Během vrcholu centralizace královské moci v Sille získával konfucianismus čím dál více příznivců, a to jako učení, které vládě poskytuje jedinečný morální základ. V posledních letech existence Sily se vliv konfucianismu na kulturu výrazně zvýšil, vzrostl počet studentů, kteří jej odešli studovat přímo do Číny, a ti nadále prosazovali výběr vládních úředníků dle úrovně vzdělání s nadějí na vytvoření centralizovaného aristokratického státu, jehož základním stavebním kamenem budou talentovaní muži s konfuciánským vzděláním nikoliv jen dedičná aristokracie. Konfucianismus se tak stává ideologií politických reforem, kterou konfuciánští učenci poskytli nové dynastii Korjo.⁵⁷

3.2. Období Korjo

Stát Korjo vzniklý v roce 918 byl probuddhistický, a tak buddhismus zůstává státním náboženstvím až do konce této dynastie v roce 1392. Nicméně přijetí čínské správy a podřízeného postavení vůči Číně umožnilo i rozvoj konfucianismu, který byl uplatňován ve státní správě, v mezilidských vztazích a zkouškách *kwago* 과거, poprvé zavedených v roce 958.⁵⁸

Konfucianismus se již na konci období Korjo vyznačoval přijetím neokonfuciánské nauky⁵⁹, která je ve své podstatě netolerantní a nekompromisně zamítá jiná učení. Díky tomu dochází k stále ostřejšímu odmítání buddhismu⁶⁰ a bylo to právě období Korjo, kdy se v Koreji ustálily již zmíněné Čtyři knihy, soubor čtyř hlavních spisů, které se staly základem pro konfuciánské vzdělání od 14. do 20. století. Konfucianismus se v Koreji od konce 17. až do začátku 19. století dokonce označoval termínem *sirhak* 실학, který docent Pucek překládá jako „hnutí za praktické vědy.“ Toto označení si konfucianismus vysloužil díky důrazu na praktické uplatnění. Proniknutí

---

⁵⁶ Tzv. „systém kostí“ byl způsob uspořádání aristokratické společnosti užívaný v době Tří království, který poskytoval nebo naopak odnímal různé výsady podle postavení odvíjejícího se od zařazení dotyčného do tohoto systému. Jednalo se o rody spřízněné s královským – vládnoucím rodem, které si držely moc.

⁵⁷ ECKERT, Carter J. *Dějiny Koreje*. s. 32, 42, 54

⁵⁸ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s. 89

⁵⁹ Zakladatel Ču Si. Viz dále.

⁶⁰ ECKERT, Carter J. *Dějiny Koreje*. s. 80

neokonfucianismu do Koreje ve 13. století tedy významně ovlivnilo dosavadní nahlížení na toto učení i korejské myšlení v následujících stoletích.⁶¹

3.3. Neokonfucianismus

Zatímco konfucianismus s příchodem dynastie Čchin⁶² ztrácel v Číně svůj vliv⁶³, ve společnosti narůstala síla taoismu a buddhismu, který svého vrcholného rozkvětu dosáhl během dynastie Tchang.⁶⁴ Na konci této dynastie se konfucianismus dočkal dalšího oživení a jeho rozkvět pokračoval během dynastie Sung⁶⁵. Snaha o jeho obnovení vzešla z potřeby řešit naléhavé společensko-ekonomické problémy tamější doby. Nicméně jelikož je buddhismus náboženství s komplikovanou metafyzickou filozofií, kterou klasický konfucianismus naprosto ignoroval, podstatné bylo rovněž intelektuální a duchovní přetvoření konfuciánské tradice.⁶⁶

Neokonfucianismus je tedy výsledkem této snahy představujícím novou formu konfucianismu, jež nejen revitalizovala klasický konfucianismus, ale rovněž rozšířila jeho tradiční diskurs.⁶⁷ Přestože byl buddhismus a taoismus ze strany některých neokonfucianů ostře kritizován, zahrnuje neokonfucianismus řadu buddhistických a taoistických myšlenek a využívá řadu jejich pojmů.⁶⁸ Buddhismem i taoismem ovlivnění stoupenci stále vycházeli z klasických textů, a tak dali vzniknout v podstatě zcela nové nauce, kterou na Západě označili termínem neokonfucianismus. Čínské označení tohoto nového směru však s osobou Konfucia opět není nijak spojeno. „Číňané mluví o li-süe, což se někdy překládá jako „nauka o základním principu“ nebo „škola principu.“ Sinolog Oldřich Král užívá „učení o řádu“. Nejjednodušší by asi byl překlad „nauka o li“, protože li má celou řadu významů – např. také vzor, forma nebo idea.“ (Janoš 2007, s. 159)

---

⁶¹ LIŠČÁK, Vladimír. *Konfucianství od počátků do současnosti: dějiny, pojmy, osobnosti*. s. 29

⁶² Dynastie Čchin trvala od r. 221 do r. 207 n. l. S příchodem této dynastie došlo k sjednocení většiny starověké Číny a negativnímu zásahu do dějin konfucianismu - pálení konfuciánských knih a tzv. pohřbení konfucianů.

⁶³ Tamtéž. s. 18

⁶⁴ Čínská dynastie trvající od r. 618 do r. 907.

⁶⁵ Dynastie Sung trvala od r. 960 do r. 1279.

⁶⁶ Neo-Confucianism. Dostupné z: <http://www.newworldencyclopedia.org/p/index.php?title=Neo-Confucianism&oldid=794897>

⁶⁷ LIU, JeeLoo. Chinese Neo-Confucianism. Dostupné z: <https://philpapers.org/browse/chinese-neo-confuciani>

⁶⁸ Neo-Confucianism. Dostupné z: <http://www.newworldencyclopedia.org/p/index.php?title=Neo-Confucianism&oldid=794897>

Nejvýznamnějším představitelem neokonfucianismu byl Ču Si 朱熹, filozof a pedagog. Prostřednictvím komentářů ke klasickým konfuciánským spisům, kterým poskytl metafyzický a filozofický základ, a zařazením buddhistických a taoistických myšlenek do konfucianismu výrazně přispěl k rozvoji tohoto nového učení. Dále sestavil a publikoval již zmíněné Čtyři knihy⁶⁹, které se staly základním souborem studijního materiálu nejen pro studium jedinců, nýbrž i pro systém úřednických zkoušek. Došlo tedy ke změně tradičního vzdělávání, kdy předpokládaná znalost Pěti kanonických knih⁷⁰ byla posunuta do pozadí, zatímco Čtyři knihy vytvořily základ konfuciánského vzdělání. Zavedení Čtyř knih je jednou z příčin růstu a dominantní podoby neokonfuciánského myšlení od 14. století až do současnosti.⁷¹

Velmi přísný pohled měl Ču Si na mezilidské vztahy a vyžadoval panování řádu jak ve společnosti, tak i v rámci rodiny. Velký důraz kladl rovněž na vzdělání, jehož podstatu viděl ve studiu Čtyř knih, zatímco logické myšlení či vlastní zkoumání přírody a získávání životní praxe pro něj nemělo podstatný význam.⁷²

Ču Si měl velký vliv v celé východní Asii. Kromě toho, že jeho ortodoxie se stala oficiální jak v Číně, tak v Koreji, byl také vysoce respektován v Japonsku, kde jeho učení a styl studia přitahovaly generace učenců. V Koreji měla Ču Siho škola značný vliv již ve 14. století, kde představovala hlavní směr konfuciánského učení. Pokud se v současné době mluví o čínském, korejském a částečně japonském konfucianismu, je řeč spíše o Ču Siho nauce než o klasickém učení Konfucia. Korejci dokonce jako jedinou formu neokonfucianismu uznávali až do konce éry Čoson toto učení v co nejortodoxnější formě.⁷³

3.4. Dynastie Čoson a nová společenská hierarchie

Role konfucianismu jako ideologického nástroje začíná s příchodem dynastie Čoson.⁷⁴ Významnou úlohu při jejím založení sehráli neokonfuciánští literátové, úředníci a učenci z dynastie Korjo, tzv. „zasloužilí o založení dynastie,“ kteří v prvních

---

⁶⁹ Hovory, Velké učení, Cesta středu, *Meng-c'*

⁷⁰ Tzv. Pět klasiků je soubor pěti základních textů konfuciánského káonu uspořádaných Konfuciem, mezi které patří Knih proměn, Kniha dokumentů, Kniha písní, Kniha obřadů, Letopisy jar a podzimů.

⁷¹ LIŠČÁK, Vladimír. *Konfuciánství od počátků do současnosti: dějiny, pojmy, osobnosti*. s. 92

⁷² JANOŠ, Jiří. *Japonsko a Korea: dramatické sousedství*. s. 159

⁷³ JANOŠ, Jiří. *Japonsko a Korea: dramatické sousedství*. s. 160 - 161

⁷⁴ Dynastie založená v roce 1392 korejským generálem I Song-gjeem, která trvala až do roku 1910, kdy byla ukončena obsazením Koreji Japonskem.

letech nové dynastie vykonávali politickou moc. Držitelé moci z jejich řad pak začali utvářet soubor administrativních zákonů naplněných ideály, principy a zásadami, které z konfucianismu vycházejí a které měla dynastie Čoson následovat.⁷⁵ Konfucianismus byl tak označen za učení „nového počátku“.⁷⁶

Idealistické požadavky neokonfucianismu daly vznik novému společenskému modelu, který představoval hierarchicky rozvrstvené obyvatelstvo s jasně danými funkcemi každé jeho složky. Účelem bylo vytvoření společnosti s vládou postavenou na morálních zásadách, která bude v souladu s Nebesy. Vzniká tak ideál panovníka, který se inspiroval dávnými čínskými vládci. Vymezen byl rovněž ideál literáta-úředníka a poddaného, u něhož byly vyžadovány charakteristické rysy již zmíněného tzv. „vznešeného muže“ *tien-c* 君子. Ostatní složky nového hierarchického uspořádání sice neměly vytvořený přesný vzor, ale byly svázány přísnou morálkou a právem.⁷⁷

Společenská pravidla se řídila tzv. třemi pilíři, které představovaly tři základní zásady, spočívající v tom, že poddaní jsou svázáni s panovníkem, syn se svým otcem a žena se svým mužem. Konečnou podobu jim dal konfucian Tung Čung-šu 董仲舒, který stanovil hierarchii pro *jin* 陰 a *jang* 陽⁷⁸, přičemž *jin* 陰 přiřadil poddanému, synovi a manželce, zatímco *jang* 陽 panovníkovi, otcovi a manželovi. Ču Si považoval tyto zásady spolu s pěti nejdůležitějšími konfuciánskými ctnostmi, tzv. *wu čchang* 五常, za součást principu Nebes a pokládal je za věčné.⁷⁹ Dále se pravidla odvíjela od pěti základních vztahů, které se řídily přirozenými rozdíly mezi lidmi, přičemž v tom zásadní úlohu sehrála i kodifikace rituálů.⁸⁰

Rozhodující společenskou vrstvu během království Čoson představovali tzv. *jangbani*, kor. 양반,⁸¹ literáti, kteří byli součástí úřednictva, které se dělilo do dvou skupin civilních a vojenských úředníků. Dokázali rozhodnout o ekonomice a kultuře v zemi a jejich větší počet byl příčinou posílení důležitosti systému státních zkoušek pro jejich jmenování. Naopak možnost vstupu do státních služeb díky privilegovanému

---

⁷⁵ ECKERT, Carter J. *Dějiny Koreje*. s. 83

⁷⁶ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s.: 90

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Koncepce čínského myšlení, jež se snaží vysvětlit strukturu a fungování vesmíru. Vyjadřuje dvě protikladné síly, jež se navzájem doplňují.

⁷⁹ LIŠČÁK, Vladimír. *Konfucianství od počátků do současnosti: dějiny, pojmy, osobnosti*. s. 369

⁸⁰ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s. 90

⁸¹ Slovo doslova znamená „dvojí dělení“ (na civilní a vojenské úředníky).

jmenování s jejich rostoucím počtem byla značně oslabena. To jediné, co se od *jangbanů*, vyžadovalo, bylo věnovat se studiu a sebevzdělávání, které následoval výkon státní služby, což bylo jediné uznávané zaměstnání.⁸²

I uvnitř této vrstvy docházelo k diskriminaci díky odlišnému stupni prestiže civilních a vojenských úředníků, kdy se civilní úředníci těšili většímu uznání a lepšímu postavení. K diskriminaci zde docházelo i z regionálních důvodů, takže pro obyvatele určitých částí země, např. severních provincií, nebylo možné získat jmenování do vyššího úřadu a omezen byl i přístup ke zkouškám, které byly v podstatě jedinou cestou k získání lepšího společenského postavení. Dle zákona se jich směli účastnit i prostí lidé, avšak *jangbané* si přístup k nim prakticky zmonopolizovali.⁸³

Kvůli komplikovanému systému zkoušek a faktu, že bez navštěvování soukromých škol bylo jejich složení v podstatě nemožné, měl prostý svobodný lid cestu do úřadu v podstatě uzavřenou i přes již zmíněnou zákonem povolenou účast. Oproti civilním zkouškám byly vojenské zkoušky považovány za ty méně důležité, a to jednak díky menší náročnosti na znalosti klasických textů, jednak kvůli korupci, kdy pro získání vojenského úřadu bylo možné dostat doporučení či přímluvu.⁸⁴ Do obsahu vojenských zkoušek byla kromě znalosti klasických textů zahrnuta znalost textů vojenských a testování vojenských dovedností, jako byla lukostřelba či jezdeckví.⁸⁵

Ani úspěšné složení zkoušky však nezaručovalo vstup do řad úředníků, neboť jejich konečný výběr byl učiněn králem, který se řídil i věkem a vhodností pro určitý post. Velkou roli zde hrála i protekce. Od 15. století se sice utvářely reformy a další opatření pro zabránění neregulárnímu výběru a podvodům, avšak i tak jejich počet rostl, stejně jako od druhé poloviny dynastie rostl i počet mimořádných zkoušek konaných pro syny z významných rodin. Jako reakce na neregulární výběr se v tomto období zvedá vlna kritiky označující úřednické zkoušky za brzdu vzdělání, a to většinou ze strany politicky, regionálně či sociálně diskriminovaných učenců. Systém výběru úřednictva byl rovněž kritizován za to, že redukoval vzdělání na pouhé učení se

---

⁸² ECKERT, Carter J. *Dějiny Koreje*. s. 84

⁸³ Tamtéž. s. 88

⁸⁴ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam. *Elita a výběr úřednictva ve staré Koreji*. s. 56

⁸⁵ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s. 90

konfuciánských osvědčených výkladů knih z paměti a bránil v průniku zahraničních myšlenek.⁸⁶

3.5. Postavení žen za dynastie Čoson

Postavení žen během dynastie Korjo se neslo poměrně ve svobodném duchu, kdy se mohly volně družít s ostatními lidmi, mít vlastní majetek i dědit půdu.⁸⁷ Avšak v druhé polovině dynastie Čoson byl jejich způsob života regulován neokonfucianismem, a to ještě přísnější formou, než jaká postihla ženy v Číně. Na počátku Čosonské dynastie zmizely domácnosti vedené ženami a zpříšňováním zákonů ženy ztratily i právo na dědictví. Dle nových konfuciánských ideálů bylo totiž povinností ženy po sňatku následovat rodinu svého partnera, a tak rodná rodina nepovažovala za nutné poskytnout dcerám dědictví, ba naopak, brání si drahého věna vedlo k označování dcer za zlodějky. Vdané dcery pak byly i často označovány korejským termínem *čchulga öin* 출가 외인, což můžeme přeložit jako „ten kdo opustil rodinu a stal se cizincem.“ Vzhledem k tomu, že ženy již nemohly být hlavami domácnosti, byly vdovy často považované za finanční přítěž a z tohoto důvodu někdy i dohnány k spáchání sebevraždy.⁸⁸

Ženy se musely podřídit svému manželovi i jeho rodině a neměly právo požádat o rozvod. Muži toto právo měli, pokud se žena dopustila jednoho ze „sedmi hříchů“⁸⁹ a to: cizoložství, neposlušnosti vůči příbuzným z manželovy strany, zejména tchánovi a tchýni, neschopnosti dát muži syna, žárlivosti, těžké nemoci, nadměrného mluvení či krádeže.⁹⁰

Podřízení se konfuciánským ideálům pro ženy znamenalo být v podřízeném postavení od narození až do smrti. Jako děti stály v podřízeném vztahu se svými otci, když se vdaly, musely se podřídit svému muži, a když zestárly a ovdověly, bylo jejich povinností podřídit se nejstaršímu synovi. Dle konfuciánské tradice byla ctnostná žena skromná, poslušná a věrná a takové ženy byly pak od roku 1434 státem odměňovány.

⁸⁶ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s. 90

⁸⁷ SETH, Michael J. *A History of Korea: From Antiquity to the Present*. s. 96-97

⁸⁸ Tamtéž. s. 161-165

⁸⁹ 칠거지악. Označení pro sedm legitimních důvodů pro vyhození ženy z domu užívaných v čosonské Koreji, která byla silně ovlivněna konfuciánským myšlením.

⁹⁰ Tamtéž.

Během dne nesměly opustit své domovy, a pokud k tomu došlo, byly převezeny v nosítkách s názvem *kama* 가마.⁹¹

Bavit se ale mimo domov či hrát hry bylo ženám zakázáno. V nižších třídách tato pravidla nemohla být zcela dodržována, neboť otrocké ženy byly nuceny vykonávat různé práce, avšak i v domech rolnických rodin měli muži a ženy oddělené prostory stejně jako domy bohatších rodin, kde se nacházely tzv. „vnější pokoje“ *sarangče* 사랑채 pro muže a „vnitřní pokoje“ *anče* 안채 pro ženy.⁹²

Obyčejné ženy, které během dynastie Čoson splnily svou konfuciánskou povinnost porodit syna, si pak na veřejnosti na znamení hrdosti odhalily prsa. Šlechtickým ženám toto bylo zakázáno.⁹³

Dle konfuciánské tradice se předpokládalo, že ženy zůstanou věrné svému muži i po jeho smrti, což pro vdovy znamenalo zákaz uzavírání dalšího sňatku. Tento zákaz byl porušován rodinami z nižších tříd, protože z finančních důvodů nemohly jednat jinak než vdovu znovu provdat. Toto porušování zákazu bylo v případě nižších vrstev úřady ignorováno, ale pokud by tento zákaz porušila žena z rodiny *jangbanů*, její děti by byly z šlechtické třídy vyloučeny.⁹⁴ Ctnost měla být zachována za každou cenu. Proto ženy v pozdějších dobách éry Čoson nosily malinké nožíky označované termínem *pchedo* 패도, které si připevňovaly k barevnému přívěsku visícímu v horní části *hanboku*, kor. 한복, a které byly ženy připraveny použít k spáchání sebevraždy, která uchrání jejich rodiny od zahanbení a před pomluvami.⁹⁵

K omezování žen docházelo i na profesní úrovni, kdy jim byl povolen výkon pouze čtyř povolání. Mohly se stát ženami v paláci, tzv. *kunngjo* 궁녀, šamankami, lékařkami nebo společnicemi *kiseng* 기생. Tyto společnice mohly žít alespoň volněji než většina žen. Mohly číst i psát, věnovat se hudbě, umění, poezii či sloužit jako společnice mužům. Ostatní ženy byly povětšinou ngramotné, neboť školy byly určené k výuce mužů a ženám bylo zakázáno učit se čínské písmo *handža* 한자. Čínské znaky později

---

⁹¹Nosítka nejčastěji v podobě malé budky se židličkou nošenou několika nosiči v Koreji sloužící nejčastěji pro převoz příslušníků šlechty či například pro převoz nevěsty a ženicha na svatební obřad apod.

⁹² SETH, Michael J. A History of Korea: From Antiquity to the Present. s. 161-165

⁹³ *The Bare Breast Bragging about Having a Baby Boy - The Politics of Memory on the 'Women's Breast Pictures' in Joseon.* Dostupné z: <http://www.dbpia.co.kr/Journal/ArticleDetail/NODE01075512#>

⁹⁴ CUMINGS, Bruce. *Korea's Place in the Sun: A modern History.* s. 63

⁹⁵ SETH, Michael J. A History of Korea: From Antiquity to the Present. s. 161-165

sice psaly korejským písmem *hangul*, kor. 한글, ale i po jeho zavedení zaujímaly ženy, které byly schopné číst a psát, až do 19. století pouhá 4 %.⁹⁶

Kromě odepření světských radovánek se žen také týkal zákaz účastnit se některých rituálů. Nemohly se například účastnit obřadu Česa 제사 konaného za účelem uctění památky předků, což bylo zároveň významnou odlišností od originálních čínských praktik.⁹⁷

3.6. Odras konfucianismu v literární tvorbě

Přes námitky konzervativních konfuciánských literátů král Sedžong, kor. 세종,⁹⁸ vytvořil korejskou abecedu *hangul* 한글, která byla dokončena roku 1443 sepsáním traktátu „Systém správných hlásek pro vzdělání lidu“, jehož součástí je i podtitulek „Příklady a principy“ a předmluva panovníka.⁹⁹

Touto jednoduchou abecedou se zvýšila gramotnost i životní úroveň obyvatel. Stala se prostředkem pro ztvárnění umělecké tvorby, zaznamenání ústní lidové slovesnosti a šíření konfucianismu jako hlavní státní ideologie v království Čoson. I tak neokonfuciánští literáti chtěli zachovat tradiční užívání čínského písma, neboť šíření písma mezi nižší vrstvy, které umožňovalo vyjádření pocitů i svobodnou literární činnost, začalo narušovat přísně strukturovanou *jangbanskou* společnost a lidem se dostal do rukou prostředek pro kritiku státu.¹⁰⁰

Krátce po vzniku nové abecedy nechal král Sedžong založit Úřad pro vydávání v prostém písmu, čímž vznikla řada významných děl. Úplně první knihou v korejském písmu byly „Písň draků letících k nebi, v kor. *Jongbi očhonga* 용비어천가. Dílo se mělo stát archivem legend o královských předcích a zároveň legitimizovat zakladatele dynastie. Písň jsou napsané v souladu s oficiální ideologií, tedy s konfucianismem, což se konkrétně projevuje ve vykreslení předků dynastie jako ukázkových šlechtných

---

⁹⁶ KIM, Haboush, JaHyun. *The Memoirs of Lady Hyegyöng: The Autobiographical Writings of a Crown Princess of Eighteenth-Century Korea* (2 ed.). s. 52

⁹⁷ SETH, Michael J. *A History of Korea: From Antiquity to the Present*. s. 161-165

⁹⁸ Čtvrtý panovník království Čoson vládnoucí v letech 1418 – 1450 známý jako panovník, který naslouchal svým lidem.

⁹⁹ PUCEK, Vladimír. *Gramatika korejského jazyka*. s. 22

¹⁰⁰ UTÍKAL, Michal. *Korejská abeceda roku 1446*. Dostupné z: http://zpravy.jiznikorea.eu/file.axd?file=korejska_abeceda_roku_1446.pdf

mužů, kteří díky svým ctnostem a přízni Nebes oprávněně nahradili dynastii Wang období Korjo.¹⁰¹

Dalším významným dílem pro konfuciánskou ideologii byla kniha s názvem „Skutečná vyobrazení jednání dle Tří morálních pravidel“, kor. *Samgang hengsildo* 삼강행실도. Jak už sám název napovídá, cíl této knihy byl výklad již zmíněných tří základních zásad konfuciánského hierarchického systému. Ideály těchto tří vztahů jsou pak v knize demonstrovány prostřednictvím různých příběhů. V knize například najdeme vyprávění o úředníkovi Ju Sjokktinovi, který si kvůli záchraně svého otce odsekne vlastní prst, který dá otcovi sníst, aby jej dostal z vážné nemoci. Příběh tedy ukazuje, kam až by měla sahat synovská oddanost. Velkou část knihy zaujmají příběhy žen, které raději zemrou, než by byly zneuctěny. Sem patří příběhy jako „Sookum opovrhne životem, Mjongwol je zavražděna, Ajang si zachová ctnost, Suge je zabitá lupiči“ a další.¹⁰²

Řada vzniklých knih byla vytvořena za účelem studia konfuciánské ideologie. Kniha, jejíž znalost byla považována za základ vzdělání každého gramotného člověka včetně korunního prince, byla „První cvičení pro nevzdělaná dítě“, v korejštině *Tongmong sonsup* 동몽선습, a šlo o učebnici pojednávající o Pěti morálních vztazích obsahující přehled korejských a čínských dějin a vývoje Konfuciova učení.¹⁰³ Kniha byla tedy určena dětem a jejím cílem bylo nastínit jim ideologii korejských literátů a pomoci jim k jejímu hlubšímu porozumění a osvojení, které měly později v praxi samy užívat. Pro pokročilejší studenty vzniklo v roce 1577 dílo „Zásady rozbití mladické nevědomosti“, které se věnuje jak sebezdokonalování, tak zdokonalování vztahů k druhým. Text také pomáhá čtenářům přiblížit podobu realizace konfuciánské ideologie a rituálů v praxi.¹⁰⁴

Ne všechna díla byla psána s takovou vážností. Například „Divoké historky pana Ou“ sepsané roku 1623 jsou sice příběhy, které mají pedagogický a morální rozměr zdůrazňující nutnost rozvíjet Konfuciovo učení, avšak jde o sbírku příběhů obsahující

---

¹⁰¹ GLOMB, Vladimír a Miriam LÖWENSTEINOVÁ. *Korejská náboženství*. s. 73

¹⁰² Tamtéž. s. 80 – 81

¹⁰³ Tamtéž. s. 84

¹⁰⁴ Tamtéž. s. 103

rovněž zábavnou rovinu na poučná i zábavná témata zahrnující několik stovek anekdot.¹⁰⁵

Literatura na počátku 20. století se vyznačovala zrodem tzv. nové prózy, kor. *sin sosol* 신소설, která představovala pojítka staré a moderní literatury. Tato nová próza byla již psána v *hangulu*, což znamenalo přístup pro široký okruh obyvatelstva. Literatura tak již byla ovlivněna moderní dobou a volala po obnovení korejské nezávislosti. Odráží se v ní potřeba změny rodinných morálních pravidel postavené na rovnosti pohlaví, dále potřeba moderního vzdělání, pohřbení starých pověr a vytvoření osvícenské společnosti. Tato literatura tedy odrážela hodnoty soudobého osvícenského hnutí a jako její příklad si můžeme uvést knihy jako „Krvavé hory, Hlas d'ábla, Barva podzimního měsíce, Zvon svobody“ a další.¹⁰⁶ V roce 1922 vzniká také velmi ojedinělé dílo stojící na hranici tradiční Koreje a moderní doby, které nese název *Původ korejského konfucianismu*, a jehož autor, Čang Čijon, se v něm prostřednictvím klasické argumentace snaží dokázat, že zdrojem národní hrdosti je klasické učení, jež dalo Koreji pevné místo v tradičním řádu.¹⁰⁷

4. Stopy konfucianismu v soudobé korejské společnosti

4.1. Hierarchie

Z vlastních zkušeností si dovoluji tvrdit, že každému, kdo se dostane s Korejci do řeči, bude položena celá řada otázek zjišťujících jeho věk, společenský status, zaměstnání, dosažené vzdělání či dokonce vzdělání rodičů. Důvod pro zjišťování těchto údajů pramení z potřeby zařadit si osobu, se kterou jedná, do jasně strukturované společenské hierarchie, která bude určovat způsob jednání s danou osobou a která je v jejich kultuře od dob konfucianismu hluboce zakořeněna. „*Pro Korejce je též podstatné, jak je ten druhý člověk starý a jak vysoko vospěl ve své profesní kariéře, jelikož velký význam přisuzují hierarchii: ta v jejich zemi určuje, jak se k sobě lidé chovají.*“ (Čche Soil, s. 13)

Společenská stratifikace sice existovala v Koreji od dávných dob, kde se po dlouhou dobu řídila již zmíněným systémem kostí, ale to, co z neokonfucianismu přetrvalo v Koreji až do dnešních dnů, je v první řadě právě ona hierarchizace

¹⁰⁵ Tamtéž. s. 137

¹⁰⁶ ECKERT, Carter J. *Dějiny Koreje*. s. 185

¹⁰⁷ GLOMB, Vladimír a Miriam LÖWENSTEINOVÁ. *Korejská náboženství*. s. 193

společnosti, která formovala její současnou podobu. Nejvíce znatelné je to na dodržování dvou základních vztahů starší – mladší a muž – žena.¹⁰⁸

4.1.1. Podřízení mladšího staršímu

V Koreji obecně platí pravidlo vycházející z konfuciánské tradice, že čím je člověk starší, tím větší úctě se těší.¹⁰⁹ Problematická situace může nastat na pracovištích, kde je nadřízeným osoba mladší, než je jeho zaměstnanec. V rámci firemní politiky je třeba, aby zaměstnanci poslouchali svého nadřízeného, avšak starší zaměstnanec i v takovém případě bude očekávat uctivé jednání ze strany mladšího nadřízeného pracovníka, neboť v korejské kultuře je vazba projevu úcty s ohledem na věk naprostou přirozeností. Proto nelze, aby mladší nadřízený staršímu podřízenému jen tak něco přikazoval či ledabyly oponoval jeho názorům. Pro vyhnutí se možnosti vzniku konfliktů se proto doporučuje, aby mladší nadřízení pracovníci brali ohled na věk svých pracovníků, a podle něj pak volili způsob oslovování a jednání s nimi. Velice se mi líbí rada často se takovýchto pracovníků ptát na názor či se na ně obracet s žádostí o pomoc. Takovéto jednání evokuje v podřízeném pracovníkovi starší věkové kategorie pocit, že si mladší nadřízený váží jeho věku a zkušeností, které během života získal. Také mu tím napomůže zachovat si svou tvář.¹¹⁰

4.1.2. Podřízení ženy mužovi

V důsledku sociálních změn došlo k značnému zlepšení postavení žen v Jižní Koreji. Podle statistiky OECD¹¹¹ je v současné době více než polovina žen v produktivním věku zaměstnána. Z hlediska vzdělání, zdravotnictví a zákonných práv se postavení žen zvýšilo až na úroveň, kterou lze označit za rovnocennou postavení mužů, avšak je zde stále mnoho politických a ekonomických předsudků vůči ženám.¹¹² Korejské ženy i v současnosti čelí stereotypům týkajícím se jasně daných genderových

¹⁰⁸ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s. 99

¹⁰⁹ JANOŠ, Jiří. *Japonsko a Korea: dramatické sousedství*. s. 153

¹¹⁰ ČCHE, So-il. *Jak obchodovat s Korejci*. s. 83

¹¹¹ Labour Force Statistic. Dostupné z: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=LFS_SEXAGE_I_R#

¹¹² CHANG, Pil-wah; KIM, Eun-Shil. *Women's Experiences and Feminist Practices in South Korea*. South Korea: Ewha Womans University Press.

rolí, které pak vytvářejí představu žen v domácnosti, jež jsou podřízené mužům a mají menší pravomoci z hlediska hlasu v politice, hospodářské účasti apod.¹¹³

Neokonfuciánské ortodoxní pravidlo hlásající povinnost ženy opustit po svatbě své rodiče a následovat manžela do jeho rodiny již není bráno tak striktně, jako tomu bylo kdysi. V současnosti se v Jižní Koreji nacházejí i páry žijící úplně odděleně od rodičů nebo dokonce páry, které z ekonomických či jiných důvodů žijí u rodičů ženy. Dalo by se asi říci, že v současnosti se Korejci neřídí pouhou tradicí, ale podle situace raději dají na selský rozum a vyberou takové místo pro život, které bude pro všechny nejvhodnější. Přesto všechno přechod ženy z rodné rodiny do rodiny partnera zůstává v podvědomí Korejců i nadále. Často můžeme v korejských seriálech zaznamenat útrapy žen, které přešly do domácnosti manželovy rodiny a s těžkým srdcem musejí upřednostnit péči o rodiče partnera před péčí o vlastní rodiče, kteří jsou z hlediska zájmu odsunuti do pozadí.

4.1.3. Hierarchie uvnitř rodiny

Konfuciánské pojetí rodiny jako základní jednotky lidské společnosti zůstalo zachováno, a tak je na její tradiční podobu a udržování řádu v jejím rámci kladen velký důraz i v dnešní době. „*Staletí silného konfuciánského vlivu se odrážejí rovněž v mimořádně velké roli, jakou hraje dodnes v Koreji rodina a rodinný život.*“ (Janoš, s. 154).

Nejtradičnějším aspektem konfuciánské tradice uvnitř rodiny je silný důraz na vztah rodičů a dětí, který se stal základním kamenem sociálního systému poloostrova, kde jsou děti povinny postarat se o své rodiče v jejich stáří.¹¹⁴ Po narození dětí se veškerá pozornost přesouvá z manželské dvojice na její potomky.¹¹⁵ Korejci se svým dítětem snaží dát to nejlepší i za cenu vlastního strádání, ovšem očekává se, že se jim jejich péče ze strany dětí později vrátí, a tak lze v korejské kultuře často zaznamenat scény, kdy matky až příliš úzkostlivě pečují o své děti a hájí jejich zájmy. Nemají problém se zvednout a prostřednictvím hádek jít vybojovat spravedlnost v případě, že se někdo na jejich dítěti dopustil křivdy.

---

¹¹³ COOKE, Fang Lee. "Women's participation in employment in Asia: a comparative analysis of China, India, Japan and South Korea". Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09585192.2010.509627>

¹¹⁴ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s. 99

¹¹⁵ ČCHE, So-il. *Jak obchodovat s Korejci*. s. 85

Od dětí je rovněž vyžadována poslušnost a disciplína a je třeba udržovat a projevovat oddanost a úctu k rodičům. Ve hře jsou rovněž pravidla týkající se zákazů neposlušnosti a odmítání starším, a tak pokud se rodičům něco nelíbí, nemá dítě jinou možnost, než to změnit nebo se toho vzdát. Rodiče často zasahují i do milostného života svých dětí, a pokud jedincovu druhou polovičku rodina neschvaluje, může se stát, že svůj vztah bude nucen ukončit. Ještě silnější mají v rodině slova a názory prarodičů, případně jiných starších členů rodiny.

V důsledku zlepšení postavení žen v Koreji již korejské matky tolik nezoufají, když se jim nepovede porodit syna. Protože v současnosti je nadpoloviční většina korejských žen v pracovním poměru, i ony mohou být schopné se o své rodiče ve stáří postarat. Vzhledem ke zmíněnému tradičnímu přechodu žen z rodné rodiny do rodiny manžela ale pocit jistoty ze strany rodičů ohledně sociálního zabezpečení nemusí být tak silný jako v případě, že mají aspoň jednoho syna. Všeobecně se však za společenskou normu považuje, že o rodiče se postará nejstarší syn nebo dcera. Mladí Korejci pak povětšinou žijí se svými rodiči aspoň do doby, než vstoupí do manželství, s výjimkou mimořádných případů, kdy jsou nuceni žít od rodičů odděleně, a to například z důvodů dlouhého dojíždění do zaměstnání apod. V řadě případů zůstávají rodiče se svými dětmi i nadále, protože Korea si potrpí na svůj tradiční systém, kde prarodiče žijí se svými nejstaršími dětmi, nejlépe s prvorozeným synem a jeho rodinou. Také v případě ovdovělého rodiče padla tradičně povinnost postarat se o něj povětšinou na prvorozeného syna, avšak v dnešní době se úkolu většinou ujme ten potomek, který si to ve své finanční situaci může dovolit.¹¹⁶

Oddanost korejských dětí k jejich rodičům je vskutku hluboká. Existuje řada příběhů, ve kterých je síla vazby mezi korejskými dětmi a jejich rodiči demonstrována takovým způsobem, který na mě působí spíše děsivě než obdivuhodně. Jako příklad takového příběhu bych ráda zmínila legendu, kterou jsem našla mezi korejskými mýty a pověstmi a která se jmenuje „Jak otec obětoval své dítě a získal zázračný kořen“. Legenda vypráví příběh jednoho muže, jehož staříčká matka byla těžce nemocná a on neměl peníze na to, aby jí ulevil od utrpení. Doslechl se však, že když hodí svého jediného syna do kotle, uvaří z něj lék, který jeho matku zachrání. V příběhu je sice

---

¹¹⁶ ČCHE, So-il. *Jak obchodovat s Korejci*. s. 84 - 86

naznačeno zaváhání nad vraždou malého dítěte jako cenou za záchranu matky, přesto muž usoudí, že dětí může mít ještě spoustu, ale matku už další mít nebude, a proto se rozhodne zachovat se jako vskutku ctnostný syn a své dítě obětovat.¹¹⁷ Vezmu-li v úvahu, jak důležité bylo pro každou korejskou rodinu narození syna, a i přesto jej otec v příběhu pro svou matku obětoval, nedovedu si představit, o kolik vážněji Korejci pohlížejí na onu „synovskou oddanost,“ kterou zmíněný příběh zobrazuje, i když hlavní podstatou této legendy bylo vyobrazit až zázračné léčivé účinky ženšenu, který tvarem připomíná lidskou postavu, a který nakonec otec našel v kotli místo svého syna.

Co mě na korejských rodinách, především na vztazích dětí a rodičů fascinuje nejvíce, je zachování oné tzv. „synovské oddanosti“ dětí k jejich rodičům, a to i přes jasné pochybení ze strany rodičů či naprosté ignorování tužeb a přání jejich dětí.

Nechci narážet jen na stereotypní téma korejských seriálů, kdy se rodiče postaví proti chudé ženě, kterou jejich syn miluje a je nucen si volit mezi ochranou své lásky a ochranou své synovské oddanosti. I když toto téma s korejskou hierarchií také úzce souvisí, neboť krásně ukazuje, jak Korejci považují vztah dvou lidí z odlišných vrstev téměř za nemožný. Takový obraz se nám naskytl například v seriálu známém pod anglickým názvem *Secret Garden, Boys Over Flowers* nebo třeba *The Heirs*. Zaráží mne ale rovněž respektování přání otců a snaha nezklamat je za každou cenu, i když oni jsou schopni násilně tlačit na své děti, aby jednaly přesně podle jejich představ. Například v seriálu *Marry Me, Mary!* jedna ze čtyř ústředních postav tvrdí, že je pro něj otec něco jako bůh, snaží se mu dokázat své schopnosti jak v kariéře, tak i při snaze získat jím chtěnou snachu. Přestože se k němu otec chová velice přísně a nekompromisně, on jej ctí, sklání před ním hlavu a usiluje o jeho uznání.¹¹⁸ Pro mě jako Česku je nepochopitelné, že jsou Korejci svým rodičům tak silně oddaní i přes jejich přísné zacházení, které nepovažuji v rámci rodinných vztahů za správné. Nedovedu si ani představit, že by se ode mne v případě jasné křivdy očekávalo sklopení hlavy a pokorné následování přání rodičů.

Dalším důvodem, proč tento rys korejské kultury plně nechápu, je fakt, že rodiče, a to především otcové, se svými dětmi tráví minimum času. Bylo by pochopitelné,

---

¹¹⁷ PUCEK, Vladimír a Jozef GENZOR. *Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti*. s. 231

¹¹⁸ Pro Korejce přísnost rodičů představuje snahu vychovat své dítě co nejlépe. Spolu s tvrdostí je vnímána jako rozhodná vědomost, co je pro mladé nejlepší. Celkově jde o vedení mladické nevědomosti a převzetí tíhy odpovědnosti za jeho životní rozhodnutí.

pokud by oddanost dětí byla zachována ve vztazích s jejich matkami, protože jejich hlavní úlohou je kromě hospodaření s rodinnými financemi a udržování chodu domácnosti výchova a vzdělání dětí. Hlavní úlohou korejských mužů je zas téměř celý den pracovat za účelem finančního zabezpečení rodiny tak, aby rodina nijak nestrádala.¹¹⁹ V důsledku toho děti své otce vidí minimálně. Proto se domnívám, že pokud by úcta dětí k rodičům nebyla v korejské kultuře z dob konfucianismu tak silně zakořeněna, těžko by se korejští otcové těšili takovému uznání a respektu i v dnešní době, neboť dle mého názoru nemohu navázat silné rodinné pouto s členem, kterého vidím jen zřídka a ještě nerespektuje mé vlastní názory a přání.

4.1.4. Postavení přátel

Vždy jsem byla zaskočena radostnou reakcí Korejců, když zjistili, že jsme stejně staří. Formální řeč se z vteřiny na vteřinu proměnila v neformální, výběr témat rozhovoru již více zasahoval do soukromí a i ve fyzickém kontaktu už nebyl dodržován takový odstup. V atmosféře došlo celkově k jakémusi uvolnění a ze strany Korejce bylo cítit určité přiblížení nebo alespoň snaha o něj prostřednictvím hledání dalších společných věcí.

Po bližším poznání korejské kultury jsem jejich radostné reakci začala rozumět, a to když jsem zjistila již zmíněný fakt, že dle konfuciánské tradice jediným vztahem, ve kterém nejsou jedinci v nadřazeném a podřazeném postavení, je právě vztah mezi přáteli.¹²⁰ Protože je ale třeba respektovat pravidlo úcty mladšího ke staršímu, za přítele lze v Koreji označit v podstatě jen ty jedince, kteří jsou ve stejném či aspoň přibližně stejném věku. Výraz přítel lze rovněž použít i v některých případech, kdy jedinci navštěvovali ve škole stejnou třídu, chodili na univerzitu do stejného ročníku či vstoupili do určité firmy či na jiné pracoviště ve stejnou dobu. Ač se přátelství rodí povětšinou ve škole nebo na pracovišti, pokud bude mezi jedinci více než dvouletý věkový rozdíl, nebudou toho druhého označovat termínem přítel.¹²¹

Není tedy divu, že Korejce na člověku dokáže nadchnout pouhá věková shoda, která v něm může vyvolat touhu po bližším přátelském vztahu. Shodný věk jim pak dává možnost navázat s námi blízké přátelství, ale zoufat nebudou ani v případě, že

¹¹⁹ ČCHE, So-il. *Jak obchodovat s Korejci*. s. 86

¹²⁰ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s. 84

¹²¹ ČCHE, So-il. *Jak obchodovat s Korejci*. s. 92-93

budeme mladší. Někteří Korejci naopak rádi dávají najevo, že jsou starší, i kdyby se věk lišil pouhým měsícem. I v tomto případě mohou vyžadovat projev úcty, respektu a formálnější oslovení.

4.1.5. Firemní politika

Korejské firmy a jiné organizace mají na rozdíl od západního pracovního prostředí opět mnohem přísnější hierarchické uspořádání, které každému členu určuje jeho roli, pracovní úkoly, pravomoci i povinnosti. Tyto pracovní role a úlohy se vytvářejí v závislosti na vzdělání, zkušenostech i počtu let, po kterou již byla určitá služba vykonávána. Na lepší pracovní pozice se tedy mohou přednostně dostat ti pracovníci, kteří po pracovním žebříčku postupují díky počtu let odpracovaných pro danou organizaci, zatímco ti, kteří jsou v zemi noví, můžou být v tomto směru znevýhodňováni, i když budou mít dlouhodobé pracovní zkušenosti z jiné země. Korea má navíc širokou škálu pozic, jejichž označení a hierarchické uspořádání se odvíjí právě od času, který daný pracovník ve firmě strávil. Například pozice *teri* 대리 často překládaná jako „zástupce manažera“, i když ve slovníku jsem našla toto slovo přeložené i jen jako „náhradník“¹²², je určená zaměstnancům s přibližně čtyřletou pracovní zkušeností, kteří nemají téměř žádnou moc, a jde snad o nejhorší pozici v korejské pracovní hierarchii, protože na rozdíl od níže postavených obyčejných řadových zaměstnanců se jim nedostane ani žádné pomoci. Běžnými řadovými pracovníky označovanými termínem *sawon* 사원 se pak myslí zaměstnanci, kteří ve firmě strávili aspoň rok, protože Korea má označení i pro nově nabrané zaměstnance, a to *sinip sawon* 신입 사원. Korejské společnosti se dále pyšní velkým počtem různých ředitelů, vedoucích pracovníků i prezidentů s jasně stanovenými pravomocemi, pracovní náplní i pozicemi v rámci firemní hierarchie.¹²³

Vyšší pracovní pozice udává veškerá pravidla a způsob jednání mezi pracovníky i lidmi při formálnějších setkáních. Z vlastního pozorování však mohu říci, že věc není

---

¹²² <https://slovníky.lingea.cz/korejsko-cesky/%EB%8C%80%EB%A6%AC>

¹²³ *KOCKEN, Michael. Korean company hierarchy, structure and business titles. Dostupné z: <http://www.asiaoptions.org/korean-company-hierarchy-structure-business-titles/>*

nijak složitá a jednoduše by bylo možné ji popsat tak, že se očekává, že podřízený pracovník každý požadavek nadřízeného bez výhrad splní a podřídí se mu.

Například díky hierarchickému způsobu uvažování v Koreji se při sjednávání schůzek očekává, že člověk na níže postavené pozici se zkrátka přizpůsobí termínu, který vyhovuje člověku s postavením vyšším. Ocitneme-li se již na nějaké schůzce, kde dojde k představování, neuvádíme lidi v pořadí, v jakém stojí, ale začínáme u člověka, jehož práce je nejvýznamnější, a postupujeme k těm méně významným. Pořadí se také může řídit věkem. Dojde-li na střet Korejců s cizinci, z důvodu neznalosti hierarchie v dané zahraniční skupině začínají Korejci s představováním u osoby, která jim připadá nejstarší. Protože je ale pro Korejce je stejně obtížné odhadnout věk cizinců, jako je pro nás cizince těžké odhadnout věk Korejců, doporučuje se, aby své členy začala představovat cizinecká skupina sama a Korejci se tak vyhnuli chybě při představování, kvůli které by se mohli cítit trapně. Korejci jsou také citliví na zasedací pořádek, a tak je na něj třeba dbát nejen při jednání. Aby se předešlo zmatkům, doporučuje se před schůzí umístit na každé místo kartičku se jmény, ale obezřetní bychom v tomto směru měli být i při společném stolování.

Co se stolování týče, je navíc dobré vědět, že v Koreji není obvyklé, aby každý platil sám za sebe. Společnou útratu obvykle zaplatí jedna osoba, kterou příště vystřídá zase někdo jiný. Pokud Korejci vyrazí do restaurace se svými spolupracovníky či jinými obchodními partnery, útratu obvykle uhradí ty osoby, které jsou ve vyšším pracovním postavení. Půjde-li však o firemní akci, která bude uhrazena z firemních peněz, ujmou se ho naopak níže postavení pracovníci, kteří použijí firemní kreditní kartu.¹²⁴

Každý, kdo se ocitne v korejském pracovním prostředí, se jistě nevyhne událostem označeným korejským termínem *hösik* 회식, který představuje společnou večeři se svými spolupracovníky. Ač se jedná o firemní večeře, které se obvykle účastní i nějaký nadřízený, vždy bývá spojena s konzumací alkoholu, a to klidně ve více kolech na vícero místech. Tyto události ve většině zemí světa probíhají několikrát do roka, avšak v Koreji probíhají aspoň jednou do měsíce. Jejich četnost může být rovněž ovlivněna kulturními zvyklostmi a rozpočtem dané firmy. Mohou sloužit jako odměna pro zaměstnance za jejich tvrdou práci, po které si zaslouží řádné povyražení, ale i jako

---

¹²⁴ ČCHE, So-il. *Jak obchodovat s Korejci*. s. 116-131

prostředek k budování týmů, posilování vztahů a komunikace v rámci dané skupiny. Nikde není napsáno, že by bylo povinností pracovníků se *hösiku* účastnit, avšak účast je pro zaměstnance něco jako nepsané pravidlo. Kdyby se zaměstnanec těmto společně stráveným večerům vyhýbal, mohlo by to mezi ním a jeho kolegy vytvořit nepříjemnou atmosféru na pracovišti, poněvadž by mohl budit pocit, že nemá zájem se se zbytkem týmu sblížit. Tyto akce jsou navíc obvykle svolány některým z nadřízených pracovníků, a jelikož, co v Koreji řekne nadřízený, to platí, je odmítnutí účasti v podstatě nemožné.

Tím se dostáváme k dalšímu problému takto přísně uspořádané hierarchické společnosti, který souvisí s jedním z pěti vztahů konfuciánské společnosti, a to vztahu poslušnosti mezi podřízeným a jeho nadřízeným. V korejském pracovním prostředí, a často ne jen tam, nelze s nadřízeným jako s výše postavenou osobou v podstatě diskutovat nebo před ním vyjadřovat své názory. Podřízenému nezbyvá nic jiného, než jeho slova přijmout a následovat.

Konfucianismus také podřízeným subjektům ukládá povinnost projevat nadřízenému loajalitu a oddanost, což chování zaměstnanců v korejských společnostech také významně ovlivnilo. Očekávání těchto dvou ctností ze strany firmy můžeme pocítit již na pohovorech, kde jsou uchazeči často dotazováni, zda jsou ochotni pro firmu přinášet oběti. Velice negativně by bylo v Koreji například nahlíženo na řadového zaměstnance, který by odešel z práce dříve než jeho nadřízený. Jeho chování by bylo vnímáno jako přehnaně individualistické a nesolidární. Pracovníci mají rovněž problém odcházet z práce jako první ze svých spolupracovníků. Pokud se nadřízený sám rozhodne v práci zůstat do pozdních hodin, očekává se, že jeho podřízení pracovníci prokážou svou oddanost vůči zaměstnavateli, a rovněž zůstanou pracovat přes čas pro případ, že by potřeboval pomoc.¹²⁵

Každý, kdo se chystá pracovat pro Korejce, by si měl uvědomit, že bez onoho sebeobětování pro firmu a oddanosti k ní to nebude možné. Je třeba se i smířit s tím, že člověk bude nucen sklonit hlavu a podrobit se slovům svých nadřízených pracovníků i v případech, kdy mu z jejich strany bude ukřivděno. Užitečnou informací, která může zabránit zbytečným konfliktům, je, že pokud je v Koreji někdo kárán, raději v tu chvíli neodpovídá na žádné otázky a mlčky naslouchá slovům nadřízeného.¹²⁶ Jejich odpovědi

---

¹²⁵ So-il. *Jak obchodovat s Korejci*. s. 143

¹²⁶ Přímý pohled se považuje za ofenzivní a vzdorovitý.

by totiž v takovýchto situacích mohly být brány jako odmlouvání, a tudíž jako projev neúcty vůči nadřízenému.¹²⁷ S tímto celkovým aspektem korejské pracovní kultury pravděpodobně nebyl obeznámen slovenský zaměstnanec Pavel Kolesár pracující pro korejskou společnost Yura Corporation Slovakia, který udeřil generálního ředitele a to takovou silou, že mu zlomil brýle. Dle dostupných informací bylo příčinou jeho jednání násilné držení zaměstnanců v práci. Všichni zaměstnanci u pásů se rozhodli, že půjdou domů, avšak v tom jim generální ředitel zabránil tím, že je v práci zamkl. Dveře zaměstnancům odemkl, když začali vyskakovat z oken, s tím, že ten, kdo pracoviště opustí, bude propuštěn. Způsob chování ředitele k pracovníkům Pavla Kolesára rozčílil natolik, že vůči němu nakonec použil násilí, za což byl samozřejmě propuštěn. Napětí mezi firmou a zaměstnanci údajně trvalo již delší dobu a údajně byli donuceni podepsat v pracovní smlouvě 400 hodin přesčasů.¹²⁸

Použití násilí ze strany zaměstnance, ať už byl důvod jakýkoliv, určitě nebylo správné, avšak naprosto souhlasím s projevem nesouhlasu v případě, že nadřízený pracovník jedná nespravedlivě, neoprávněně a nelidsky se svými zaměstnanci. Často se zdá, že v korejské hierarchicky uspořádané společnosti osoby, které jsou ve vztahu nadřazené, zapomínají, že dle konfuciánské tradice i oni jsou vůči podřízeným subjektům svázány ctnostmi, a to právě lidskostí a spravedlností. Proto by poslušnost podřízených pracovníků vůči jejich zaměstnavatelům neměla být považována za samozřejmou. Pokud korejská kultura touží po uspořádané a harmonické společnosti, o kterou konfucianismus usiluje, měla by si opět uvědomit Konfuciem zdůrazňovanou oboustrannost vztahů, která ve vztazích utváří právě onu harmonii. Obávám se však, že současná pracovní kultura je v podvědomí Korejců již natolik vžita, že nebude snadné ji změnit. Proto je nutné, aby se cizinci před zahájením pracovní činnosti s Korejci s jejich pracovní kulturou obeznámili a pravidla respektovali. Respektování kulturních rozdílů by ale bylo na místě i ze strany Korejců, obzvlášť pohybují-li se na cizí půdě, neboť podle mého názoru, pokud se člověk chce zdržovat v zahraničním prostředí, měl by respektovat tamější kulturu a jednat dle jejích zvyklostí.

---

¹²⁷ Tamtéž. s. 135

¹²⁸ *Zamestnanec vyfackal generálneho riaditeľa kórejskej firmy*. Dostupné z: <http://www.rimava.sk/spravy-z-regionu/zamestnanec-vyfackal-generalneho-riaditeľa-kórejskej-firmy/>

4.2. Vzdělávání

Dalším charakteristickým rysem pro korejskou kulturu je důraz na vzdělání. Jak již bylo zmíněno, během dynastie Čoson vzdělání představovalo jediný způsob jak zlepšit své postavení ve společnosti a dostat se do vládních pozic. Avšak ani po skončení této éry se na něj nehledělo s menší vážností, neboť během japonské koloniální vlády došlo k rozpadu aristokratického třídního systému. To všechny Korejce uvedlo do rovnocenného postavení a možnost pracovat ve vládních úřadech dostali jen ti, kteří měli vyšší vzdělání. V Korejcích to přirozeně upevnilo přesvědčení, že vzdělání je cestou k vyšším postům a lepšímu životu.¹²⁹

Stará podoba korejského školství se sice zaměřovala na znalosti určené ortodoxním konfuciánstvím, čímž značně omezovala rozhled studentů, avšak současně udržovala důraz, který byl na vzdělání kladen, a rovněž představovala zdroj snahy o jeho rozvoj.¹³⁰ Současný pohled na vzdělání se pak nijak podstatně nezměnil. Příjímací zkoušky na vysoké školy jsou brány se stejnou vážností, jako úřední zkoušky v konfuciánské společnosti, ne-li vyšší. Z toho důvodu, že jsou děti povinovány péčí o rodiče v jejich stáří, je ze strany rodičů na děti kladen obrovský tlak, aby dosahovaly, co nejlepších studijních výsledků a dostaly se na jednu z nejuznávanějších škol, jejíž absolvování jim zajistí dobré pracovní uplatnění a společenské postavení až do smrti.

Z mého pohledu tedy nejde rodičům o pouhé blaho jejich dětí, ale jsou si rovněž dobře vědomi toho, že úspěch jejich potomků určí jejich životní úroveň minimálně v posledních letech jejich života, kdy už sami nebudou zaměstnaní a nikdo jiný než vlastní děti se o ně s největší pravděpodobností nepostará. Pod tíhou tohoto vědomí pak nutí své děti do úporného studování a pod vidinou úspěšného složení zkoušek přicházejí s praktikami a jednáním, které můžeme považovat za vypjaté až extrémní.

Na tuto problematiku je zaměřen Belgicko-korejský dokumentární snímek, který je u nás známý pod festivalovým názvem „Dotkni se nebe,“¹³¹ a vypráví o dnu, kdy probíhají přijímací zkoušky na vysoké školy v Jižní Koreji, včetně toho, s čím vším se studenti během přípravy na ně potýkají a co prožívají.

---

¹²⁹ So-il. *Jak obchodovat s Korejci*. s. 97

¹³⁰ BAŘINKA, Jaroslav a spol. *Kulturní tradice dálného východu: Idea vzdělanosti v Koreji nové doby - poslední živý projev konfuciánství*. s. 52

¹³¹ Originální název 공부의 나라.

Zkoušky probíhají v listopadu a jejich důležitost si uvědomuje celý národ. Proto je tlak na děti vyvinut nejen ze strany rodičů, ale napětí v nich vyvolává veškeré okolí. Aby se v den zkoušek na silnicích neutvořily zácpy, které by mohly ohrozit včasný příchod studentů, ve firmách i obchodech se začíná pracovat později než obvykle a armáda dokonce omezí převoz techniky i vojenská cvičení. Zajištěn je i hladký průběh poslechových zkoušek, kdy v době jejich konání nesmějí létat letadla, auta nesmějí troubit a vlaky s autobusy zpomalí. Pokud by i přesto nějakému studentovi hrozil pozdní příchod, policie ho ke zkouškám zaveze.¹³²

Protože úspěch kamaráda by mohl znamenat vlastní selhání, přátelství mezi žáky nemá téměř žádnou váhu. Díky tomu, že jsem sama v Koreji studovala, mohu potvrdit, že hodnocena není jen správnost zodpovězených otázek, ale hledí se i na rychlost jejich zodpovězení, která může být v případě shodného skóre rozhodující při přijetí na vysokou školu. Často se lze setkat s nastavením kvótami pro známky, kdy učitel může určitou známku udělit jen určitému procentu studentů. Tímto poměrným systémem známkování je na korejské děti od mala vyvíjen tlak, který probouzí mezi studenty rivalitu ochlazující vztahy. Nelze tedy očekávat, že by si mezi sebou studenti pomáhali. Na tvorbu silnějších přátelských vztahů v podstatě nemají ani čas a prostor. Od rána se učí ve škole, po škole chodí navštěvovat další různá vzdělávací zařízení a ani po příchodu domů nemají klid. Rodiče děti pošlou zpátky k učebnicím a budou jim bránit v jakémkoliv rozptylování, které by mohlo ohrozit jejich soustředění na studium.

Korejské děti se svou oddaností k rodičům dřou do úplného vyčerpání, aby rodiče nezklamaly a splnily jejich očekávání. Hlavní cíl představuje pět nejprestižnějších univerzit v Jižní Koreji¹³³, kterým se dostává celospolečenského uznání. Pro rodiče, kteří na jedné z nich odpromovali, je nepředstavitelné, že by jejich děti studovaly někde jinde, a tak jsou ochotni udělat v podstatě cokoliv, aby je na onu školu dostali. Některé rodiny na nějakou dobu opustí i své domovy, aby se mohlo jejich dítě na zkoušky v klidu připravovat. Jiní rodiče zase chtějí mít přípravu dítěte plně pod dohledem, a tak je ani v podstatě nenechají spát. V Koreji se totiž traduje, že pokud bude student spát

---

¹³² HRONOVÁ, Zuzana. *Uč se, modli se, zbytečně nespí. Kvůli zkouškám života a smrti si mnoho středoškoláků bere život*. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/chci-umrit-deti-v-jizni-koreji-zazivaji-ve-skole-celodenni-d/r~44cafccce15e11e5819a002590604f2e/?redirected=1551450461>

¹³³Podle QS World University Rankings mezi 5 nejprestižnějších univerzit v Jižní Koreji pro rok 2019 patří: KAIST (한국과학기술원 카이스트), 서울대학교, 고려대학교, 성균관대학교, 연세대학교.

déle než 4 hodiny, nemá šanci se na prestižní univerzitu dostat a bude se muset spokojit s nějakou méně ceněnou. Výhodu mají samozřejmě ty rodiny, které mohou do vzdělání dětí investovat nesmírně vysoké částky, avšak i matky z těchto rodin se většinou připojují k těm ostatním pocházejícím z chudších poměrů, a společně se pak jedna vedle druhé za úspěch svých dětí fanaticky modlí.¹³⁴ Trošku pobaveně, a zároveň zděšeně, jsem se cítila při setkání s jihokorejským vynálezem „studijní kabinky,“ který představuje místnost malých rozměrů vyrobenou většinou ze dřeva. V té se nachází maximálně pracovní stůl, židle, osvětlení, polička na knihy a okénko a má sloužit dětem jako malá osobní studovna.¹³⁵ Když jsem si vzpomněla, jak se při studiu na nějakou zkoušku několikrát zvednu od knihy, abych například srovnala věci v pokoji, neboť mě jejich neuspořádanost při učení rozptyluje, přišla mi ona „dřevěná kostka“ jako celkem praktické řešení zabraňující jakémukoliv rozptylování, avšak při představě, že mě moje matka zavře s hromadou knih do něčeho podobného a vypustí mne, až bude mít pocit, že jsem studovala dostatečně dlouho, na mě výrobek začal působit spíše sadistickým než praktickým dojmem. Korejci jsou však při otázce přijetí na vysokou ochotni praktikovat téměř cokoliv.

Hlavní metodou, kterou studenti při studiu používají nejvíce, je učení se z paměti. Stejně jako se konfucianští učňové učili z paměti čínské texty, přičemž tedy v úspěšnosti při složení úřednických zkoušek hrála zásadní roli přesnost, s jakou si je dokázali zapamatovat, i dnes jsou korejští studenti zvyklí na bezduché memorování osvědčených výkladů, aniž by do osvojení látky zapojili vlastní dovednosti, kreativitu a nějak rozvíjeli své logické myšlení, schopnost uvažovat a orientovat se v poskytnutých informacích. V této souvislosti se mi vybavují vlastní poznatky získané při studiu korejštiny. Před nástupem na vysokou školu jsem navštěvovala i kurzy korejštiny v jazykové škole, kde mě učila Češka. Většinu gramatiky mi vysvětlovala s jasně danými pravidly, avšak zároveň dokázala odpovídat na moje otázky, když mi bylo něco nejasného. S naprosto odlišným stylem a přístupem jsem se pak setkala u korejských vyučujících, kteří často na dotazy studentů odpověděli jen, že si to prostě musí

---

¹³⁴ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam. *V Koreji se Korejcům nevyhneme*. s. 88-92

¹³⁵ COELLO, Joan. *Need some personal space? South Korean furniture makers take studying to the next level*.

Dostupné z: <https://soraneews24.com/2015/12/18/need-some-personal-space-south-korean-furniture-makers-take-studying-to-the-next-level/>

zapamatovat. Naprosto jsem chápala zklamané a zmatené výrazy spolužáku, obzvlášť když moc dobře vím, jak si někteří z nich při studiu potřebují najít logické souvislosti, aby si látku dokázali plně osvojit. V Koreji by studenty odbytá odpověď učitele asi nijak nerozhodila, neboť je nikdo nevede k vlastnímu uvažování. Jednoduše vyslechnou výklad a ten se zkrátka naučí nazpaměť.¹³⁶

Se studiem v Koreji dle mého názoru tak může mít řada cizinců problém. Západní děti bývají od malička vedeny ke kreativě a rozvíjení schopností v činnostech, na které mají přirozený talent. Korejské matky však své děti nutí studovat už od raného dětství. Mají na paměti konkurenci, se kterou se bude jejich dítě na škole setkávat, a tak pro něj chtějí ve studiu získat jakýsi náskok. Je tedy pravdou, že korejské děti toho při nástupu do školy ovládají mnohem více než například děti české, avšak tento systém zároveň dětem neposkytuje prostor pro osobní rozvoj nebo kreativní myšlení a samostatnost.

S důrazem, který je v korejské kultuře kladen na vzdělání, se přirozeně vysokému společenskému postavení, úctě a uznání těší učitelé. Za éry Čoson byli dokonce učitelé uctíváni mnohem víc než v Číně, a tak se nám v Koreji až do současnosti zachovává tvrzení, že rodiče své dítě živí, ale vychovává ho učitel.¹³⁷ S největší pravděpodobností je toto i důvod, proč se na televizních obrazovkách při sledování korejských seriálů často setkáváme s pro nás asi nepochopitelnou situací, kdy korejský učitel jde řešit problémy za své neposlušné studenty, a to i klidně až na policejní stanici. U nás naopak tato úloha zůstává výhradně na rodičích a prohřešky dětí bývají povětšinou přisuzovány jejich nedostatečné výchově v rodině.

Názor, že studentům předává znalosti učitel, panuje ve většině asijských států založených na konfucianství, a domnívám se, že pro západní státy je takovýto systém v podstatě shodný. Problémy pak mohou nastat v souvislosti se sociálním důrazem na hierarchii a věk v těchto zemích. Podle konfucianismu jsou totiž král, učitelé a rodiče na stejné úrovni a je tedy třeba na ně nahlížet s co největším respektem. Celkově je na asijských pracovištích obtížnější vést jakoukoliv diskuzi mezi lidmi různého postavení a výjimkou není ani vedení diskuzí mezi učitelem a studenty. Proto výuka probíhá

---

¹³⁶ Dotazy jsou brány jako nevhodné vyrušování a zpochybňování výkladu učitele a jeho připravené lekce.

¹³⁷ JANOŠ, Jiří. *Japonsko a Korea: dramatické sousedství*. s. 162

povětšinou formou jednostranných přednášek, nikoliv formou rozhovorů či diskuzí. Studenti mohou učitelům klást dotazy, pokud něčemu nerozumí, ale je nepřijatelné, aby dali najevo odlišný názor nebo s učitelem diskutovali. Takovéto chování by bylo považováno za vysoce neuctivé. Stejným způsobem se na tuto problematiku nahlíží i ve firmách.¹³⁸

Učitelům pocházejícím ze západních států tak může působení v korejském vzdělávacím systému činit značné potíže. V první řadě proto, že nelze od studentů, kteří jsou zvyklí studovat pouhým memorováním, očekávat, že by byli schopni odpovědi odvodit logickou úvahou. Dále proto, že diskuze, rozhovory a celkovou interakci s učitelem, které jsou během hodin na evropské i západnější školní půdě velmi vítanou a oblíbenou formou výuky, v Koreji rovněž nelze zcela praktikovat. Nepříjemný může být i pro spoustu zahraničních učitelů způsob, jakým na ně bude nahlíženo a jednáno s nimi. Jelikož si jsou korejští studenti i jejich rodiče plně vědomi toho, jak výrazně může učitel ovlivnit cestu, kterou se bude jejich život ubírat, usilují o jeho přízeň a velmi si jej předcházejí. Projev respektu a úcty tak doprovází i snaha o získání učitelovy pozornosti a navázání co nejlepšího vztahu s ním. Díky tomu pak korejský student ve srovnání například s českým mnohem citlivěji snáší, dostane-li horší hodnocení než některý z jeho spolužáků, a tak u něj lze vzbudit pocit křivdy velmi lehce.¹³⁹

Ani studenti mezi sebou nemají rovnocenné postavení. Jejich podřazenost a nadřazenost je určena ročníkem, který student navštěvuje. Nejnižší postavení jsou tedy studenti prvních ročníků, kteří se často setkávají s šikanou, a to až do doby, než nastoupí další ročník. Běžná je také snaha nižších ročníků zavděčit se těm starším, která se projevuje posluhováním, jako je například nošení obědů či kupování různých věcí. Ale i zde platí konfucianismem prohlašovaná oboustrannost vztahu, a tak i starší student jako nadřazený subjekt má vůči subjektu podřazenému povinnosti, mezi které patří různé doučování, vedení večerních kroužků i přimlouvání se u učitelů za ty studenty, kteří vykazují nedostatečné studijní výsledky, a snaha o jejich zlepšení.¹⁴⁰

---

¹³⁸ So-il. *Jak obchodovat s Korejci*. s. 98

¹³⁹ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam. *V Koreji se Korejciům nevyhneme*. s. 94

¹⁴⁰ Tamtéž. s. 95 - 96

4.3. Zachování tváře a tradic

Každý, kdo Jižní Koreu navštívil, dobře ví, že jde o velmi rychle rozvíjející se zemi, která přejala řadu prvků z jiných kultur a neustále se snaží svou kulturu přizpůsobovat světovým trendům a zapojit se tak do ústředního globálního dění. Velký vliv na ní mají zejména Spojené státy, se kterými se od rozdělení Koreje na severní a jižní část doslova bratříčkuje. Následování amerického vzoru vedlo k pojmenování prezidentského sídla na Modrý dům, k zaplnění městských ulic restauracemi s rychlým občerstvením a dalšími moderními zařízeními nebo se nám díky tomu například naskytl obraz nadšených fanoušků baseballu ochotných si pro podporu oblíbeného týmu vykřičet hlasivky.

Z počátku mi bylo trochu líto, že pozadí fotografií památek z hlavního města Soulu vyplňují obří mrakodrapy či neonová světla, neboť tradiční korejský dům *hanok* 한옥 má pro nás cizince mnohem větší kouzlo, avšak poznala jsem, že sami Korejci si tradiční podoby své kultury také velice cení a usilují o zachování jejích podstatných rysů. Byť se Korea vlivem západních kultur mění, tradici a ryzost považuje za důležitou. Proměnu či zásah elementů do něčeho původního vnímá jako zasažení čistoty, a poněvadž Korejci tradice rádi udržují, změny zde nemusí být vnímány vždy pozitivně a opomeneme-li umělce, stěží budeme hledat člena společnosti, který bude usilovat o různorodost či se snažit vyčnívat.¹⁴¹

Korejci naopak usilují o „zachování tváře“, která jim pomůže ochránit jejich hrdost, jíž považují za nesmírně důležitou. Přísné rozdělení korejské společnosti v dřívějších dobách totiž zapříčinilo, že Korejci z hrdosti často jednají způsobem, který jim sice pomůže udržet společenskou přetvářku, ale současně pro ně bývá komplikovaný či nepohodlný. Na tento jev existuje v Koreji i řada přísloví, jako je například „Poté, co se napiješ studené vody, vyčisti si zuby párátkem.“, které naráží na zakrytí chudoby předstíráním požití dobrého jídla místo obyčejné studené vody. Ti Korejci, pro které je nesmírně důležité, jak se na ně dívá okolí, pak často za účelem zachování si tváře nakupují i drahá auta či dary. Toto jednání jim pak dá možnost komunikovat s lidmi, jež ve společnosti patří na vyšší úroveň. Dříve takovéto jednání utvářelo základní formy etiky. V dnešní době „zachování tváře“ není až tak pevnou

---

¹⁴¹ So-il. *Jak obchodovat s Korejci*. s. 98

součástí korejské kultury, neboť mladší generace už často jedná dle svých možností, avšak v korejské kultuře ještě stále přetrvává.¹⁴²

Korejská společnost také často vyžaduje řízený projev emocí, kdy je způsob smíchu či pláče rovněž řízen pravidly, která stylizovala a ritualizovala jejich podobu. Pláč byl také omezován statutárními možnostmi a příležitostmi plačící osoby a jeho vůbec nejpropracovanějším typem bylo truchlení za smrt panovníka, které prováděly organizované skupiny plačících jedinců, jejichž nářek byl rovněž hierarchizovaný a doprovázený různými slovesy i gesty. Na běžných pohřbech byl preferován pláč bez slz prováděný formou nářku, ale korejské rodiny měly na pohřbech své role rozdělené tak, že hlasitý nářek obvykle prováděly ženy, zatímco muži se drželi tichého vznešenějšího oplakávání. Způsob smíchu byl také svazován pravidly a velice omezován konfuciánskou společností, která kladla důraz na vážnost a jiný než satirický humor neuznávala. Ve staré Koreji se ženy nesměly smát nahlas vůbec ani otevřít ústa, a tak je při smíchu zakrývaly a odvracely svou tvář.¹⁴³ S takto omezeným projevem emocí se opět lehce setkáme v seriálové či filmové tvorbě. Zahraniční diváci včetně mě a mé matky se často rozčilují nad způsobem projevování emocí ústředních postav, který se v porovnání s naší tuzemskou tvorbou či ve srovnání s oblíbenými španělskými telenovelami zdá být až chladný.

Odvětvím korejské kultury, u kterého ale Korea vsutku dbá na jeho zachování a dodržování i budoucími generacemi, jsou rituály a obřady. V neokonfuciánské společnosti byly rituály brány s takovou vážností, že na jejich průběh dohlížely příslušné úřady a nedodržení stanovených podmínek k provedení rituálu mohlo být i přísně potrestáno.¹⁴⁴ Dnes už ke kontrole ani k trestům za nesprávné provedení rituálu nedochází, přesto však Konfuciovo pojetí lidského chování, které pro něj představovalo chování obřadní, zůstává zachováno a ke změnám došlo pouze v oblasti obřadních pravidel určovaných postavením, pohlavím, věkem či rolí a v různých detailech, které byly upraveny či zcela odstraněny. Dochované rituály jinak nadále vycházejí ze stejného základu jako v minulosti a jejich průběh je opět postaven na společenské

---

¹⁴² So-il. *Jak obchodovat s Korejci*. s. 40-41

¹⁴³ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam. *V Koreji se Korejcům nevyhneme*. s. 19-21

¹⁴⁴ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s. 93

hierarchii. Na obřadech se obvykle schází celá rodina a bývají spojovány s pitím a jídlem, a to často takovým, který je pro danou příležitost typický.

S vůbec největší vážností si Korea zakládá na dodržování pamětních obřadů, při kterých dochází k projevu úcty již zemřelým předkům, kteří si podle Konfucia zasluhují stejnou pozornost jako za svého života, a tak se o ně budoucí generace musí po celou dobu svého života starat, což znamená, že musí pečovat o jejich hroby a připomínat si je prostřednictvím těchto pamětních obřadů. Podle zachovalého zvyku se rodiče uctívají po tři generace od jejich úmrtí.¹⁴⁵

Takovýmto vzpomínkovým obřadem určeným k uctění památky zesnulých předků je *česa* 제사 a koná se den před výročím úmrtí dotyčné osoby, což znamená, že tento obřad může proběhnout i několikrát do roka. Zesnulému se v průběhu obřadu nabízí jídlo. Tradičně jde o zeleninu ve třech různých barvách, několik druhů ovoce, hovězí maso, ryby, polévku, misku vařené rýže a tradiční rýžové koláčky, avšak rodiny obvykle do výběru zahrnou pokrmy, které měla zesnulá osoba v oblibě.¹⁴⁶ V seriálech se také často objevuje podávání nějakého alkoholického nápoje. Existuje mnoho korejských křesťanů, kteří od konání tohoto obřadu upustili,¹⁴⁷ avšak ve většině korejských rodin zůstává konání obřadů uctívání předků věrně zachováno aspoň v upravené formě, což poukazuje na jejich důležitost i pro současnou moderní korejskou společnost. Podobným rituálem je *čcharje* 차례, jehož účelem ale není jen připomenutí si zesnulých předků, ale rovněž i poděkování za pokračování prosperity určitého rodu.¹⁴⁸

S obřady sloužícími k uctívání předků úzce souvisí svátek *Čchusok* 추석, který podle lunárního kalendáře probíhá 15. den osmého měsíce a jde o nejdůležitější svátek zemědělců. Odehrává se v průběhu žní, kdy je hojně jídla, pokud však nejsou zrna ještě dostatečně zralá, oslava sklizně se odsouvá na 9. den devátého měsíce. V průběhu oslavy tohoto svátku dochází právě k uspořádání pamětního obřadu *čcharje*, při kterém se podává jedno z tradičních *čchusokových* jídel, a to tradiční rýžové koláčky *songpchjon* 송편. Na jejich přípravě si zakládají zejména svobodní muži a ženy, neboť se

¹⁴⁵ So-il. *Jak obchodovat s Korejci*. s. 88

¹⁴⁶ SUH, Sharon A. *Being Buddhist in a Christian world: gender and community in a Korean American temple*. s. 49

¹⁴⁷ KWON, Okyun. *Buddhist and protestant Korean immigrants: religious beliefs and socioeconomic aspects of life*. s. 137-138

¹⁴⁸ So-il. *Jak obchodovat s Korejci*. s. 91

trazuje, že pokud budou jimi vytvořené koláčky povedené, setkají se s pohledným partnerem. Kromě tvorby koláčků a pamětního obřadu se také při těchto oslavách obléká tradiční korejský kroj *hanbok* 한복, hrají se různé zábavné hry, setkat se můžeme i s tancem a hrou na hudební nástroje.¹⁴⁹ Jde vskutku o tradiční pojetí oslavy, kvůli které se rodiny sjíždějí do místa jejich původu, což je příčinou častých dopravních problémů.¹⁵⁰

Vůbec nejdůležitějším tradičním svátkem je oslava nového roku *Sollal* 설날, která připadá na první den korejského lunárního kalendáře.¹⁵¹ Jde o oslavu trvající tři dny, během které dochází k navštívení rodin, požívání tradičních pokrmů, hraní lidových her, nošení tradičního korejského kroje a opět k vykonávání obřadů sloužících k uctění předků. I při tomto svátku se vykonává pamětní obřad *čcharje* s nabídnutím pokrmů podávaných ve speciálních obřadních nádobách. Kromě uctění již zesnulých předků na tento svátek připadá i projevení úcty starším rodinným členům, tedy prarodičům, popřípadě rodičům, tetám a strýcům, kteří čekají ve svých domech, aby od mladších generací přijali novoroční klanění *sebe* 세배.¹⁵² Poklonu provádějí především děti oblečené v tradičních šatech, před svými prarodiči, přičemž jim popřejí hodně štěstí v novém roce.¹⁵³ Starší lidé toto gesto obvykle odmění obdarováním dětí vysokou peněžní částkou vloženou do hedvábných barevných pytlíčků s tradičními vzory.¹⁵⁴ Obdarováno by mělo být každé dítě, které se přijde uklonit, přičemž se darovaná částka odvíjí od věku, stupně školy či stavu. V případě, že by pro prarodiče bylo z nedostatku financí obtížné obdarovat všechna svá vnoučata, pomohou jim jejich děti, které jim za účelem zachování tradice potřebné peníze podstrčí. Toto provádění novoroční úklony představuje formalizované konfuciánské vyjádření úcty starším.¹⁵⁵

---

¹⁴⁹ HA, Tae-Hüng. *Guide to Korean culture*. s. 208-209

¹⁵⁰ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam. *V Koreji se Korejcům nevyhneme*. s. 131

¹⁵¹ NA, Kyong-su a Ria CHAE. *Encyclopedia of Korean seasonal customs*. s. 30-46

¹⁵² HA, Tae-Hüng. *Guide to Korean culture*. s. 181-185

¹⁵³ 새해 복 많이 받으세요.

¹⁵⁴ Tamtéž. s. 181-185

¹⁵⁵ LÖWENSTEINOVÁ, Miriam. *V Koreji se Korejcům nevyhneme*. s. 132

4.4. Odras konfucianismu v Severní Koreji

Konfuciovo učení se stálo nástrojem nejen pro vytvoření uspořádané harmonické společnosti, ale i nástrojem omlouvajícím nesprávné a nespravedlivé jednání panovníků, kteří svou vůli prohlašovali za vůli Nebes a prosazovali tak vlastní zájmy.

Jak již bylo zmíněno, už v Sille si skupiny hwarangů cenily zejména Konfuciova pojetí věrnosti, neboť jim napomáhalo k sjednocování společnosti a posilování královské moci.¹⁵⁶ Konfucianismus tedy v minulosti obhajoval a posiloval monarchii, avšak mohl být využit i opačným způsobem, tedy k odstranění nepohodlného panovníka. Konfuciánské pojetí totiž prohlašuje panovníka za otce lidu, kterému musí zajistit blaho. Pokud jej zajistit nedokázal, ztrácel tak mandát Nebes a bylo možné jej nahradit jiným panovníkem, který dokáže řádně naplňovat vůli Nebes ztotožňovanou s vůlí lidu. K lidovým povstáním tedy stačilo, aby nějaká přírodní katastrofa či neobvyklý přírodní úkaz byly proklamovány jako hněv Nebes nespokojených s vládou.¹⁵⁷

Severní Korea rovněž našla pro konfuciánské kulturní principy ideologické a politické využití pro tvorbu stabilního socialistického státního systému a účinného mobilizování obyvatelstva, při kterém se reprezentuje jako tzv. „rodinný stát.“ Severní Korea se tak dle západních vědců stává typem patriarchálního rodinného státu, který klade vysoký důraz na lojalitu a synovskou oddanost.¹⁵⁸ Pro Severní Koreu je charakteristický požadavek na prokazování lojality vůči nejvyššímu, tedy hlavně vůči státu, který je v rukou severokorejského vůdce vystupujícího právě jako otec lidu, jemuž obyvatelstvo vděčí za všechno, čeho se mu dostává. Nejvýrazněji se to projevilo v kultu Kim Irsena a následně jeho syna Kim Čongila.¹⁵⁹

Proklamovaná úctyhodnost severokorejských vůdců, kteří ze všech sil usilují o blaho svého lidu, je lidem v Severní Koreji vštěpována už od raného dětství, stejně jako se od mala učí, že za veškeré nezdary a pohromy státu mohou imperialističtí nepřátelé, kterými jsou nejčastěji japonští a američtí vojáci. Severokorejský režim pak v dětech vzbuzuje od malička strach z nepřátel a usiluje o vytvoření nenávisti k nim. Například, jak uvádí Demick, čítanka, která byla vydaná v roce 2003 a která byla určena

¹⁵⁶ ECKERT, Carter J. *Dějiny Koreje*. s. 32

¹⁵⁷ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s. 82

¹⁵⁸ LIŠČÁK, Vladimír. *Konfucianství od počátků do současnosti: dějiny, pojmy, osobnosti*. s. 291

¹⁵⁹ ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. s. 99

žákům první třídy, obsahovala báseň o tom, jak se jdou zabíjet japonští vojáci, a na hudební výchově se vyučovala píseň s názvem „Zastřel amerického zlosyna.“ Výuka matematiky nejmladších žáků prostřednictvím počítání různých úloh, kdy mají například určitý počet jablíček, o které se ale s někým podělí, a musí tak přijít na počet, který jim zůstane, je v našich školách naprosto běžná. V Severní Koreji se děti setkávají s obdobným typem úloh, avšak s tím rozdílem, že místo aby se o jablíčka s někým podělila, japonský voják jim určité množství vezme. Stejně jako jsou ve škole děti poučovány o takovýchto zruďných činech, kterých se na severokorejských obyvatelích dopouštěly cizí národy, jsou naopak rovněž poučeny o hrdinských činech vůdců jejich národa. Zařazeny jsou tak i básně, písně a úlohy oslavující úspěchy jejich „otců“, které jsou však často pouhým výmyslem.¹⁶⁰

Že jde často o klamné svědectví hrdinských činů nám ve své knize, která u nás vyšla pod názvem „Milovaný vůdce,“ potvrzuje Čang Činsong, bývalý oficiální básník severokorejského vůdce Kim Čongila, který byl zařazen do týmu, jehož úkolem bylo vytvořit „Kroniku dynastie Kimů,“ a sám byl překvapen, že zbylí pečlivě vybraní členové byli spisovatelé, nikoliv historikové. Celkovým záměrem spojeným s tvorbou kroniky bylo zdůraznění, že Severní Korea je legitimní Koreou. Bylo tedy zapotřebí vytvořit takovou historii, která by zahrнула i Korejce na jihu a v zahraničí. Tým se tak setkával s pravdivou utajovanou historií, kterou bylo pro dosažení Kim Čongilových záměrů potřeba přebudovat a zkreslit.¹⁶¹

Ani školní výlety nemají v Severní Koreji zábavný charakter. Každá tamější větší škola obvykle obsahuje specifickou místnost označovanou jako Kim Irsenův výzkumný institut, který děti v hodině historie chodí navštěvovat, aby byly opět poučeny o životě a historii jejich úžasného Velkého vůdce. Místnost slouží v podstatě jako svatyně, kde se pravidelně koná i namátková kontrola, aby byla zajištěná její řádná údržba. Děti se při návštěvě takovýchto místností třikrát před Kim Irsenovým portrétem hluboce ukloní a svému otci nahlas poděkují.¹⁶²

Velmi překvapující pro mě bylo setkání s ukázkou z elementární a populární učebnice korejských dějin užívanou v Severní Koreji, která interpretuje tradiční

---

¹⁶⁰ DEMICK, Barbara. *Není co závidět: obyčejné životy v Severní Koreji*. s. 130 - 131

¹⁶¹ ČANG, Čin-song. *Milovaný vůdce: můj útěk ze Severní Koreje*. s. 140

¹⁶² DEMICK, Barbara. *Není co závidět: obyčejné životy v Severní Koreji*. s. 131 - 132

náboženství a myšlení, a ve které se píše: „*Konfucianismus pro potřeby racionalizace feudálního vykořisťovatelského systému vytvořil pojem tzv. Nebes, která jsou nejvyšším vedoucím principem světa. Všechny věci jsou určeny jejich úmyslem (mandát Nebes), proti kterému se nikdo a nic nemůže vzepřít. V konfucianismu byla coby hlavní ctnost hlásána loajalita a synovská oddanost, které pokud člověk zanedbává, zahyne. Svým názorem, že malé musí sloužit velkému, a povzbuzováním pokloňování velmocím se stavěl na pozici obětování státu velmocím a paralyzoval národní sebevědomí lidu. Tímto způsobem náboženství cizího původu již od svého vpádu nejenže paralyzovala svobodné uvědomění člověka a bránila rozvoji starobylé národní kultury, ale v zemích, kde se tato náboženství objevila, zaváděla fantaskní představy a ideologii poklonování velkému, čímž páchala veliké škody.*“ (Vladimír Glomb a Miriam Löwensteinová, str.:208)¹⁶³

Je paradoxní, že tato kniha je využívána a ještě k tomu oblíbenou učebnicí v Severní Koreji, neboť z mého pohledu vláda Severní Koreje jedná stejným způsobem, za který je zde konfucianismus kritizován. Kromě hlásání loajalitu a synovské oddanosti je v Severní Koreji proklamovaný i božský původ Kim Irsena. Dle jeho oficiálního životopisu se totiž narodil na hoře Pektusan, na níž sestoupil božský otec Tanguna, který je dle legendy považovaný za zakladatele prvního korejského státu nesoucího název Kočoson. V roce 1993 Severní Korea dokonce oznámila, že objevila i hrobku obsahující části kostry nejen samotného Tanguna, ale i jeho ženy. Na místě nálezů pak bylo otevřeno muzeum, při jehož návštěvě severokorejsí vůdové Kim Irsen i Kim Čongil opakovaně prohlašovali, že Korejci jsou nejstarším národem světa, jehož historie sahá až do 30. století před Kristem, a svou kulturní a pokrevní příbuznost sdílejí od chvíle založení prvního korejského státu v průběhu celých dějin až do současnosti.¹⁶⁴

Obžalobu konfucianismu ohledně bránění rozvoji starobylé kultury a nemožnosti vzepřít se proti nejvyššímu dále pokládám za použitelnou i proti severokorejskému režimu, neboť svému lidu neumožňuje komunikovat se zbytkem světa, čímž mu zabraňuje se kulturně rozvíjet a přizpůsobovat se celosvětovému dění, a jakékoliv vzepření se režimu krutě trestá. Severní Korea se pro mě tak stala ukázkovým příkladem zneužití morálních principů vycházejících z konfucianské tradice

---

¹⁶³ GLOMB, Vladimír a MIRIAM LÖWENSTEINOVÁ. *Korejská náboženství*. 207 - 208

¹⁶⁴ JANOŠ, Jiří. *Japonsko a Korea: dramatické sousedství*. s. 35

k manipulaci s národem za účelem udržení si moci a dosažení chtěných záměrů, zatímco je oficiálně odsuzuje.

Závěr

Ve své práci jsem zkoumala, jaký vliv měl konfucianismus na korejskou kulturu a její společenské uspořádání. Abych mohla hledat odraz konfucianismu v korejské kultuře, bylo zapotřebí se ze všeho nejdříve seznámit s jeho charakteristickými rysy. Protože jsem se od začátku tvorby práce snažila zaměřit na společenskou hierarchii, na kterou je korejskou společností kladen velký důraz, zajímaly mě především ty konfuciánské myšlenky a pravidla, které se zabývají mezilidskými vztahy či faktory určujícími sociální postavení jedinců.

Zkoumání vlivu a projevu konfucianismu jsem započala od jeho příchodu z Číny na Korejský poloostrov ve 4. století, kdy byl jen pouhou součástí čínské vzdělanosti. Na významu nabyl až v období Tří království, kdy začal být využíván jako nástroj k řízení lidí a sjednocení společnosti. K tomuto účelu byl pak konfucianismus využíván i v následujících obdobích korejské historie až po současnost.

Vzhledem k tomuto dlouhodobému působení, byla do podvědomí Korejců vštípená konfuciánská morálka a pravidla, která z konfucianismu vychází. To se projevilo zejména při přerozdělování společnosti do sociálních skupin a vymezení práv a povinností pro jejich jednotlivé členy. Konfucianismus se tak výrazně podepsal na způsobu života Korejců a sociálních vztazích v jejich kultuře, a to například kladením důrazu na projev úcty výše postaveným členům společnosti a plnění společenských očekávání.

Protože je i v dnešní době přirozenou touhou lidí stát v sociálním žebříčku na co nejvyšších postech, dochovala se i vážnost, s jakou dávná konfuciánská společnost nahlížela na vzdělání, jež představovalo jedinou cestu k dobrým pracovním pozicím, a tedy i k lepšímu životu. Tento důraz na vzdělání tak v současnosti významně ovlivňuje život nejen korejských studentů, ale i jejich rodičů a učitelů.

Vliv konfucianismu rovněž určil, jak Korejci nahlízejí na přátelství, jakým způsobem jednají a uvažují v pracovním i rodinném prostředí, i jak se snaží vypadat před okolním světem.

Kromě zachování hierarchického uspořádání korejské společnosti jsem se dále setkala rovněž s řadou tradic, zvyků a dalších aspektů korejské kultury, které rovněž pramení v konfucianismu a jeho odraz jsem našla i v Severní Koreji, která využívá

konfuciánských morálních principů pro udržení moci a očištění vlády od všech morálních nečistot.

Resumé

This bachelor's thesis focuses on the topic of the influence of Confucianism on Korean society and its hierarchical structure.

At the beginning of this work, I focus on the basic characteristics of Confucianism. The main part of this bachelor's thesis focuses on the influence and development of Confucianism in Korean history.

At the end of this work, I focus on the manifestations of Confucianism in the current Korean society and culture.

This Bachelor's thesis also includes influence of Confucianism on family, education, working environment, moral principles and interpersonal relations in South Korea society and its manifestation in the North Korea.

Key words: Confucianism, Chinese philosophy, Asian religions, Korean culture, Korean history, virtues, interpersonal relations, Neo-Confucianism, hierarchical structure, moral principles, respect, education, gender inequality, traditions, mores, family, working environment, North Korea

Seznam použitých zdrojů

Literatura a časopisy

ANDĚLOVÁ, Petra, KNOTKOVÁ-ČAPKOVÁ, Blanka, ed. *Základy asijských náboženství*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0994-0.

BAŘINKA, Jaroslav a spol. *Kulturní tradice dálného východu: Idea vzdělanosti v Koreji nové doby - poslední živý projev konfucianství*. Praha: Odeon, 1980. ISBN 510 22 856.

CUMINGS, Bruce. *Korea's Place in the Sun: A Modern History*. New York: W.W. Norton & Company. 1997. ISBN 0-393-31681-5.

ČANG, Čin-song. *Milovaný vůdce: můj útěk ze Severní Koreje*. Přeložil Jiří BERKA. Brno: CPress, 2015. ISBN 978-80-264-07256.

ČCHE, So-il. *Jak obchodovat s Korejci*. Praha: Ideál, 2014. Nepoznaný svět. ISBN 978-80-86995-27-4.

DEMICK, Barbara. *Není co závidět: obyčejné životy v Severní Koreji*. Zlín: Kniha Zlín, 2014. Tema (Kniha Zlín). ISBN 978-80-7473-159-4.

ECKERT, Carter J. *Dějiny Koreje*. Korea Institute, Harward University, 1990. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-580-7.

EPPS, Henry. *The Universal Golden Rule: A Philosopher Perspective*. CreateSpace, 2012. ISBN 9781478258346.

FEUCHTWANG, Stephan, *Chinese religion*, in Woodhead, Linda; Kawanami, Hiroko; Partridge, Christopher H., *Religions in the Modern World: Traditions and Transformations* (3rd ed.), 2016. London: Routledge, s. 143–172, ISBN 978-1317439608.

GLOMB, Vladimír a Miriam LÖWENSTEINOVÁ. *Korejská náboženství*. Praha: Togga, spol. s r.o., 2014. Dálný východ. ISBN 978-80-7476-066-2.

HA, Tae-Hŭng. *Guide to Korean culture*. Seoul: Yonsei University Press, 2007. ISBN 8971411953.

CHANG, Pilwha; KIM, EunShil. *Women's Experiences and Feminist Practices in South Korea*. South Korea: Ewha Womans University Press. 2005. ISBN 89-7300-638-X.

JANOŠ, Jiří. *Japonsko a Korea: dramatické sousedství*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1503-7.

KIM Haboush, JaHyun. *The Memoirs of Lady Hyegyŏng: The Autobiographical Writings of a Crown Princess of Eighteenth-Century Korea* (2 ed.). Berkely: University of California Press. 2013. ISBN 978-0-520-20055-5.

KONFUCIUS. *Hovory Konfuciovy*. Přeložil Vincenc LESNÝ, přeložil Jaroslav PRŮŠEK. Praha: Nová Akropolis, 2010. Sofia (Nová Akropolis). ISBN 978-80-86038-43-8.

KWON, Okyun. *Buddhist and protestant Korean immigrants: religious beliefs and socioeconomic aspects of life*. New York: LFB Scholarly Pub., 2003. New Americans (LFB Scholarly Publishing LLC). ISBN 978-1-931202-65-7.

LIŠČÁK, Vladimír. *Konfuciánství od počátků do současnosti: dějiny, pojmy, osobnosti*. Praha: Academia, 2013. Orient (Academia). ISBN 978-80-200-2190-8.

LÖWENSTEINOVÁ, Miriam. Elita a výběr úřednictva ve staré Koreji. In OLIVOVÁ, Lucie. Zkouškový systém na Dálném východě. Praha: Česká orientalistická společnost, 2002, s. 58- 87. ISBN 80-902501-5-6.

LÖWENSTEINOVÁ, Miriam. *V Koreji se Korejcům nevyhneme*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2010. ISBN 978-80-7422-010-4.

NA, Kyong-su a Ria CHAE. *Encyclopedia of Korean seasonal customs*. Seoul: National Folk Museum of Korea, 2010. Encyclopedia of Korean folklore and traditional culture, 1. ISBN 8992128924.

PUCEK, Vladimír a Jozef GENZOR. *Vodopád Devíti draků: korejské mýty a pověsti*. Praha: Albatros, 1983. ISBN 13-732-83.

PUCEK, Vladimír. *Gramatika korejského jazyka*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 80-246-1004-7.

RUNES, Dagobert D. *Dictionary of philosophy*. [Rev. ed.]. New York: Philosophical Library, c1983. ISBN 978-0802223883.

SETH, Michael J. *A History of Korea: From Antiquity to the Present*. Rowman & Littlefield Publishers. 2010. ISBN 9780742567177.

SUH, Sharon A. *Being Buddhist in a Christian world: gender and community in a Korean American temple*. Seattle: University of Washington Press, c2004. ISBN 0-295-98378-7.

ŠTAMPACH, Odilo Ivan. *Malý přehled náboženství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. Pomocné knihy pro žáky. ISBN 80-04-26123-X.

ZHOU, Chuncai. *Analecta: ilustrované hovory Konfuciovy*. Hodkovičky [i.e. Praha]: Pragma, c2011. ISBN 978-80-7349-269-4.

Internetové zdroje

BERLING, Judith A. Confucianism. *ASIASOCIETY.ORG* [online]. [cit. 2019-01-14].
Dostupné z: <https://asiasociety.org/education/confucianism>

COELLO, Joan. *Need some personal space? South Korean furniture makers take studying to the next level.* SoraNews24 [online]. 18. prosinec 2015 [cit. 2019-03-08].
Dostupné z: <https://soranews24.com/2015/12/18/need-some-personal-space-south-korean-furniture-makers-take-studying-to-the-next-level/>

CONTRIBUTORS, New World Encyclopedia. *Li (rites)*[online]. New World Encyclopedia, 5 May 2008 [cit. 2019-01-22]. Dostupné z:
[http://www.newworldencyclopedia.org/p/index.php?title=Li_\(rites\)&oldid=701943](http://www.newworldencyclopedia.org/p/index.php?title=Li_(rites)&oldid=701943)

COOKE, Fang Lee. *"Women's participation in employment in Asia: a comparative analysis of China, India, Japan and South Korea"*. The International Journal of Human Resource Management. Volume 21. 2010. Dostupné z:
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09585192.2010.509627>

Česká standardní transkripce [online]. [cit. 2019-04-24]. Dostupné z:
https://wiki.cinstina.upol.cz/index.php/%C4%8Cesk%C3%A1_standardn%C3%AD_transkripce

GALE, Thomson. Chou Dynasty: Gale Encyclopedia of World History: Governments. *ENCYCLOPEDIA.COM*[online]. 2008 [cit. 2019-01-15]. Dostupné z:
<https://www.encyclopedia.com/history/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/chou-dynasty>

History of Confucianism. *ReligionFacts.com* [online]. 6.9.2015 [cit. 2019-01-14].
Dostupné z: www.religionfacts.com/confucianism/history

HOLLMANN, Viktor. *Korea - zázrak na řece Han*. MŘ - Moderní řízení [online]. 1. 2. 2010 [cit. 2019-04-24]. Dostupné z: <https://modernirizeni.ihned.cz/c1-40245060-korea-zazrak-na-rece-han>

HOLLMANN, Viktor. *Korea - zázrak na řece Han*[online]. 1. 2. 2010 [cit. 2019-04-23]. Dostupné z: <https://modernirizeni.ihned.cz/c1-40245060-korea-zazrak-na-rece-han>

HRONOVÁ, Zuzana. *Uč se, modli se, zbytečně nespí. Kvůli zkouškám života a smrti si mnoho středoškoláků bere život*. Aktuálně.cz [online]. 8.3. 2016 [cit. 2019-03-06]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/zahranici/chci-umrit-deti-v-jizni-koreji-zazivaji-ve-skole-celodenni-d/r~44cafccce15e11e5819a002590604f2e/?redirected=1551450461>

IMATOME-YUN, Naomi. *Korean Table Manners*. ThespruceEats [online]. 10. 7. 2018 [cit. 2019-03-15]. Dostupné z: <https://www.thespruceeats.com/korean-table-manners-2118645>

KOCKEN, Michael. *Korean company hierarchy, structure and business titles*. ASIA OPTIONS[online]. December 22, 2014 [cit. 2019-02-26]. Dostupné z: <http://www.asiaoptions.org/korean-company-hierarchy-structure-business-titles/>

Korejská republika: Zahraniční obchod a investice [online]. 15. 4. 2019 [cit. 2019-04-24]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/korejska-republika-zahranicni-obchod-a-investice-18783.html>

Korejština a korejská abeceda: Transkripce a transliterace korejské abecedy podle vybraných systémů. Korea.cz [online]. [cit. 2019-04-24]. Dostupné z: <http://www.korea.cz/korejstina.php>

Labour Force Statistic. Dostupné z: https://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=LFS_SEXAGE_I_R#

LINGEA. *Korejsko-český slovník*. Dostupné z: <https://slovníky.lingea.cz/korejsko-cesky/%EB%8C%80%EB%A6%AC>

LIU, JeeLoo. Chinese Neo-Confucianism. <https://philpapers.org/> [online]. California State University, Fullerton [cit. 2019-02-01]. Dostupné z: <https://philpapers.org/browse/chinese-neo-confuciani>

MATĚJKOVÁ, Kristýna. Žebříček nejnovativnějších ekonomik světa. *Hospodářské Noviny IHNE*D[online]. 2019, 22. 1. 2019 [cit. 2019-04-23]. ISSN 1213-7693. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-66443560-zebricek-nejnovativnejsich-ekonomik-sveta-cesko-poskocilo-nejrychleji-ze-stredni-evropy-presto-dopadlo-hure-nez-polsko-ci-nemecko>

Neo-Confucianism. New World Encyclopedia[online]. 29. 8. 2008 [cit. 2019-02-01]. Dostupné z: <http://www.newworldencyclopedia.org/p/index.php?title=Neo-Confucianism&oldid=794897>

SEANSUL. *Hweshik Culture – The social occasion central to any Korean workplace*. HiExpat [online]. December 19, 2014 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <http://www.englishspectrum.com/hweshik-culture-the-social-occasion-central-to-any-korean-workplace/>

Šest filozofických škol. *Čínština pro praxi* [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: https://wiki.cinstina.upol.cz/index.php/%C5%A0est_filozofick%C3%BDch_%C5%A1kol

The Analects of Confucius: Information about the Analects of Confucius. *Confucius* [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <http://www.confucius-1.com/analects/>

THEOBALD, Ulrich. Tian 天, Heaven. *ChinaKnowledge.de: An Encyclopaedia on Chinese History, Literature and Art* [online]. Jul 29, 2012 [cit. 2019-01-28]. Dostupné z: <http://www.chinaknowledge.de/History/Myth/personsheaven.html>

THEOBALD, Ulrich. Zhou Wenwang 周文王, král Wen z Zhou. *Chinaknowledge.de* [online]. 19. prosince 2010 [cit. 2019-01-14]. Dostupné z: <http://www.chinaknowledge.de/History/Zhou/personszhouwenwang.html>

UTÍKAL, Michal. Korejská abeceda roku 1446. <http://zpravy.jiznikorea.eu> [online]. 5. 8. 2016 [cit. 2019-02-11]. Dostupné z: http://zpravy.jiznikorea.eu/file.axd?file=korejska_abeceda_roku_1446.pdf

VÍRY LIDSTVA - *Konfucianismus* [online]. Hinduism Today, 2010 [citováno 8.1.2019]. Dostupné z: <https://www.hinduismtoday.cz/?cislo=2014-IV&strany=44>.

VÍTEK, Antonín. *Transkripce čínštiny - Transcription of Chinese*. [online]. 10. 9. 2003 [cit. 2019-04-24]. Dostupné z: <https://www.lib.cas.cz/space.40/PCHINJIN/CINAC.HTM>

WATKINS, Thayer. *The Warring States Period of Ancient China 480 BCE to 221 BCE* [online]. [cit. 2019-01-15]. Dostupné z: <http://www.sjsu.edu/faculty/watkins/warringstates.htm>

Zamestnanec vyfackal generálneho riaditeľa kórejskej firmy. Rimava.sk [online]. 13. února 2010 [cit. 2019-02-27]. Dostupné z: <http://www.rimava.sk/spravy-z-regionu/zamestnanec-vyfackal-generalneho-riaditele-korejskej-firmy/>

Zhouli. *Encyclopædia Britannica* [online]. Encyclopædia Britannica [cit. 2019-01-22]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Zhouli>

전보경. 조선 여성의 ‘젖가슴 사진’을 둘러싼 기억의 정치 *The Bare Breast Bragging about Having a Baby Boy - The Politics of Memory on the 'Women's Breast Pictures' in Joseon.* s. 125–157. 2008. [cit. 2019-02-20]. Dostupné z: <http://www.dbpia.co.kr/Journal/ArticleDetail/NODE01075512#>